

TONY BLAIR

ΕΝΑ ΤΑΞΙΔΙ

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ: A JOURNEY
Από τις Εκδόσεις Hutchinson, Λονδίνο, 2010
ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: Ένα ταξίδι
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Tony Blair
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Χρήστος Καψάλης, Έλλη Συλογίδου
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Γιώργος Κασαπίδης
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Μερσίνα Λαδοπούλου
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: Σταμάτιος Κοτσάτος & ΣΙΑ Ο.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Ηλιόπουλος Θ. – Ροδόπουλος Π. Ο.Ε.

© Tony Blair, 2010
First published by Hutchinson
© Φωτογραφίας εξωφύλλου: John Swanell
© Φωτογραφίας οπισθοφύλλου: NI Syndication.com /
Richard Cannon – *The Times*
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2011

Πρώτη έκδοση: Απρίλιος 2011, 2.000 αντίτυπα

ISBN 978-960-453-869-0

*Τυπώθηκε σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά
και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτί.*

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευσή του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
Έδρα: Τατοΐου 121
144 52 Μεταμόρφωση
Βιβλιοπωλείο: Μαυρομιχάλη 1
106 79 Αθήνα
Τηλ.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.
Head office: 121, Tatoiou Str.
144 52 Metamorfossi, Greece
Bookstore: 1, Mavromichali Str.
106 79 Athens, Greece
Tel.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

TONY BLAIR

ΕΝΑ ΤΑΞΙΔΙ

Μετάφραση:

Χρήστος Καψάλης, Έλλη Συλογίδου

Πρόλογος στην ελληνική έκδοση:

Ανδρέας Ανδριανόπουλος

ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ ΔΙΑΘΕΤΟΥΝ
0,10 €
ΑΠΟ ΚΑΘΕ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥΣ
ΣΕ ΚΟΙΝΩΦΕΛΕΙΣ ΣΚΟΠΟΥΣ
ΓΙΑ ΟΛΟ ΤΟ 2011

*Στην Τσέρι, στον Γιούαν, στον Νίκο, στην Κάθριν
και στον Λίο, καθώς και στην ευρύτερη οικογένειά μου
που έχει μοιραστεί το ταξίδι μαζί μου.*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος στην ελληνική έκδοση.....	I
Εισαγωγή.....	11
1. Μεγάλες προσδοκίες	15
2. Μαθητευόμενος ηγέτης.....	53
3. Νέοι Εργατικοί	99
4. Μήνας του μέλιτος.....	156
5. Πριγκίπισσα Νταϊάνα	190
6. Ειρήνη στη Βόρεια Ιρλανδία	216
7. «Κυβερνάμε πεζά»	280
8. Κόσοβο	312
9. Δυνάμεις του συντηρητισμού	354
10. Διαχείριση κρίσεων	398
11. Εντολή για ένα Νέο Εργατικό Κόμμα	432
12. 11η Σεπτεμβρίου: «Στεκόμαστε αλληλέγγυοι»	470
13. Ιράκ: αντίστροφη μέτρηση	509
14. Ψήφισμα.....	567
15. Ιράκ: η επόμενη ημέρα	600
16. Εσωτερική μεταρρύθμιση	652
17. 2005: Τόνι & Γκόρντον	693
18. Θρίαμβος και τραγωδία	737
19. Δύσκολοι καιροί	774
20. Τελικό στάδιο	812
21. Αποχώρηση	843
22. Υστερόγραφο	894
Ευχαριστίες	933
Πηγές φωτογραφιών	934
Ευρετήριο	937

ΕΝΑ ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Στην Ελλάδα δεν είμαστε συνηθισμένοι σε απομνημονεύματα πρωθυπουργών. Το θάνατό τους συνήθως συνοδεύουν αγιογραφήματα που περιγράφουν πραγματικά ή και φανταστικά επιτεύγματα ανάμεικτα με προσωπικές ιστορίες με τον εκάστοτε συγγραφέα. Σε σπάνιες περιπτώσεις, όπως έγινε σε μια σειρά βιβλίων για τον Κωνσταντίνο Καραμανλή, αγιογραφίες γράφτηκαν όταν ο βιογραφούμενος ήταν ακόμη εν ζωή και πολιτικά ενεργός. Ίσως για να είναι σε θέση να ελέγξει το κείμενο και να κάνει τις αναγκαίες, ευνοϊκές πάντα γι' αυτόν, διορθώσεις.

Για όλους αυτούς τους λόγους, το βιβλίο του πρώην Βρετανού πρωθυπουργού Τόνι Μπλερ, *Ένα ταξίδι*, θα ξενίσει τον Έλληνα αναγνώστη. Κυρίως λόγω της αμεσότητας του ύφους της γραφής αλλά και του χαρακτηριστικού βρετανικού αυτοσαρκασμού που ξεχειλίζει από τις σελίδες του. Αν περιμένει κάποιος να αντικρίσει ένα ξερό επίσημο κείμενο που, περίπου ελεγειακά, θα παραθέτει επιτεύγματα και εθνεγερτικές σκέψεις και προτάσεις, θα αισθανθεί μεγάλη απογοήτευση. Ο Τόνι Μπλερ είχε περίπου δαιμονοποιηθεί σαν ο μάγος του επικοινωνιακού spin που, με τη βοήθεια του συνεργάτη του Άλαστερ Κάμπελ, είχε σχεδόν εγκαταλείψει την ουσία της πολιτικής για την εικονική πραγματικότητα της επιλεκτικής μετάδοσης σε καταγιστικό ρυθμό μηνυμάτων και πληροφοριών. Με το *Ένα ταξίδι* ο πρώην αρχηγός αλλά και δημιουργός του Νέου Εργατικού Κόμματος αποδεικνύει πως το επικοινωνιακό του χάρισμα δεν ήταν προϊόν τεχνικών κινήσεων κάποιου παρασηκνιακού επιτελείου. Η ίδια η προσωπικότητά του αποπνέει την ευκολία πρόσβασης στο μυαλό και στο συναίσθημα του κοινού και των συνομιλητών του.

Ο Μπλερ με τους Νέους Εργατικούς του κυβέρνησε τη Βρετανία σε μια εξαιρετικά σημαντική περίοδο της σύγχρονης ιστορίας. Η μαγική του επικοινωνία με το σχεδόν alter ego του, τον Αμερικανό πρόεδρο Μπιλ Κλίντον, καθιέρωσε μια παγκόσμια συναίνεση πάνω στις αρχές της οικονομίας της αγοράς, με φροντίδα για τα ασθενέστερα

τιμήματα της κοινωνίας. Ο Μπλερ κατηγορήθηκε σαν η Εργατική εκδοχή της Θάτσερ, όπως κι ο Κλίντον σαν ο συνεχιστής της ιδεολογικοπολιτικής κληρονομιάς του Ρόναλντ Ρέιγκαν. Όπως οι παλαιότεροι εκείνοι ηγέτες είχαν σμιλεύσει τα θεμέλια του αμερικανο-βρετανικού άξονα, έτσι και οι νεότεροι συνεχιστές της πολιτικής τους έφεραν ακόμη κοντύτερα τις δύο δυνάμεις. Η διαφορά ανάμεσά τους ήταν η αριστερότερη ή σοσιαλδημοκρατική προέλευση της νεότερης δυάδας.

Ο Κλίντον με τον τριγωνικό πολιτικό του σχεδιασμό και ο Μπλερ με τον οραματικό Τρίτο Δρόμο, που είχε εμπνευστεί ο στενός του φίλος Άντονι Γκίντενς, πάντρεψαν το ρεαλισμό μιας πολιτικής στηριγμένης στις αγορές και στην παγκοσμιοποίηση με την ενίσχυση του κράτους πρόνοιας και μιας πολιτικής αρχών στο στίβο των διεθνών σχέσεων. Μαζί αντιμετώπισαν τις προκλήσεις του Μιλόσεβιτς αρχικά στη Βοσνία κι αργότερα στο Κόσοβο. Μαζί αγκάλιασαν μια καινούργια Ρωσία κι άνοιξαν το δρόμο για την ενσωμάτωση της Κίνας στην παγκόσμια οικονομική πραγματικότητα. Στις δικές τους ημέρες ο Κινέζος υπουργός των Οικονομικών παρατηρούσε τη γαλλική πολιτική ηγεσία για την καχυποψία της απέναντι στην παγκοσμιοποίηση και στις ανοιχτές αγορές.

Ο Μπλερ, αν και με μεγαλύτερη δυσκολία, συνέχισε τη στενή σχέση με τις ΗΠΑ και στη διάρκεια της προεδρίας του Τζορτζ Μπους του νεότερου, αποσκοπώντας να ασκήσει επιρροή για μετριοπαθέστερες πολιτικές και συνετότερες επιλογές. Οι προσπάθειές του δε στέφθηκαν πάντα από επιτυχία. Κι αυτό του στοίχισε. Στο βιβλίο του ο Τόνι Μπλερ δεν αποφεύγει τα αγκάθια. Κι ομολογεί τις αποτυχίες του. Όπως με χιούμορ αναφέρεται και σε επιτυχίες που μάλλον προέκυψαν παρά τις σχεδίασε. Κοντολογίς, ο πρώην Βρετανός πρωθυπουργός δε ναρκισσεύεται ούτε περιγράφει μεγαλειώδεις εμπνεύσεις και πολιτικούς θριάμβους.

Ο Έλληνας αναγνώστης, που συνήθως βλέπει την πολιτική κάτω από τους σκόπιμα διαστρεβλωτικούς φακούς των ΜΜΕ, θα διαπιστώσει πως και στο υψηλότερο δυνατό επίπεδο οι πολιτικές ηγεσίες απαρτίζονται από απλούς καθημερινούς ανθρώπους. Ο Τόνι Μπλερ είναι ο απλός επισκέπτης σε μια καφετέρια που περιμένει υπομονετικά πίσω σου για το ρόφημά του. Είναι ο γεμάτος αγωνία κι αμφιβολίες υπεύθυνος μάνατζερ που γνωρίζει πως η κάθε του απόφαση μπορεί να προκαλέσει αναταράξεις στη ζωή των συναδέλφων του. Είναι όμως και ο υπεύθυνος ηγέτης που πασχίζει να πείσει τους συ-

μπολίτες του για μια ριψοκίνδυνη πολιτική, αλλά κατά τη γνώμη του απαραίτητη. Το Ιράκ και η Βόρεια Ιρλανδία έρχονται άμεσα στο νου. Ο Μπλερ παραδέχεται πως σε μερικές περιπτώσεις η καθαρή αλήθεια υπέστη πλήγματα. Και πως σε άλλες οι επιλογές του δεν ήταν πετυχημένες.

Ο δημιουργός του Νέου Εργατικού Κόμματος άφησε σίγουρα τη σφραγίδα του στην Ιστορία. Νομιμοποιώντας κατά κύριο λόγο σε ευρύτερο πολιτικό επίπεδο τις ανατρεπτικές καινοτομίες της θατσερικής κληρονομιάς καθώς και τη θεώρηση της παγκοσμιοποίησης ως ευκαιρίας κι όχι ως απειλής. Ανέβασε το καταρρακωμένο μέχρι τότε κόμμα του σε ζηλευτά εκλογικά ποσοστά. Το κληροδότησε στον παλιό του φίλο αλλά και ανταγωνιστή Γκόρντον Μπράουν σε δύσκολες όμως ώρες και κάτω από προβληματικές πολιτικές συνθήκες. Στο βιβλίο του επιμένει πως οι επίγονοι στην ηγεσία δεν πρέπει να εγκαταλείψουν αυτή την πορεία. Η Ιστορία μοναχά όμως θα δείξει αν τελικά θα εισακουστεί.

Εγχειρίδιο πολιτικής ηγεσίας, ανάλυση της βρετανικής πολιτικής σκηνης, μελέτη διεθνών σχέσεων ή μία αφήγηση σε επίπεδο σύγχρονου πολιτικού θρίλερ; Το βιβλίο του Τόνι Μπλερ, *Ένα ταξίδι*, είναι όλα αυτά, αλλά και κάτι περισσότερο. Μια καταγραφή εμπειριών που διατρέχουν πολλά επίπεδα πολιτικής ιστορίας μαζί με μιαν αγωνιώδη προσωπική πορεία. Ο άνθρωπος Μπλερ είναι και Τσόρτσιλ αλλά και Τζοκ, που πίνει μπίρα δίπλα σου στις εξέδρες ενός αγγλικού ποδοσφαιρικού γηπέδου. Κι αυτό προκύπτει αβίαστα από το βιβλίο. Είναι μια δουλειά φτιαγμένη από στόφα μπεστ σέλερ. Ελπίζω το ελληνικό κοινό να το τιμήσει ανάλογα.

Ανδρέας Ανδριανόπουλος

Πρ. Υπουργός, Δ/ντής Ινστιτούτου Διπλωματίας και
Διεθνών Εξελίξεων, Αμερικανικό Κολλέγιο Ελλάδας, Κολλέγιο Deree

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ηθελα το βιβλίο ετούτο να διαφέρει από τα συνηθισμένα πολιτικά απομνημονεύματα. Τα περισσότερα του είδους εύκολα, όπως έχω διαπιστώσει, τα ξεχνάς σε κάποιο ράφι. Επομένως, όσα θα διαβάσετε σ' αυτές τις σελίδες δεν αποτελούν μια συμβατική περιγραφή εκείνων με τους οποίους συναντήθηκα ή όσων έκανα. Υπάρχει μια μεγάλη σειρά από γεγονότα, ημερομηνίες και πολιτικούς που απουσιάζουν από αυτό το κείμενο, όχι επειδή δεν έχουν σημασία, αλλά επειδή ο στόχος μου ήταν να γράψω όχι ως ιστορικός αλλά ως ηγέτης. Έχουν ήδη υπάρξει άφθονες περιγραφές –και αναμφίβολα θα ακολουθήσουν κι άλλες– της ιστορίας των δέκα χρόνων μου στη θέση του πρωθυπουργού και πολλοί είναι σε θέση να γράψουν ένα παρόμοιο κείμενο. Μόνο ένας όμως μπορεί να καταγράψει την αίσθηση να είσαι ο άνθρωπος στο επίκεντρο εκείνης της ιστορίας, κι αυτός είμαι εγώ.

Επομένως, το κείμενο ετούτο είναι μια προσωπική μαρτυρία: η περιγραφή ενός ταξιδιού σε μια συγκεκριμένη περίοδο της Ιστορίας, κατά την οποία ο πολιτικός και ενδεχομένως σε κάποιο βαθμό ο χαρακτήρας μου εξελίσσονται και μεταβάλλονται. Ξεκινώ ως ένα είδος ηγέτη και καταλήγω ως ένα άλλο. Αυτός είναι ο λόγος που χρησιμοποιώ τη λέξη ταξίδι. Φυσικά, περιγράφω τα κορυφαία γεγονότα της εποχής μου, όμως το κάνω μέσα από το πρίσμα εκείνου που λαμβάνει τις αποφάσεις. Δεν είναι αντικειμενική μαρτυρία: δεν επιχειρεί να ενδυθεί ετούτο το μανδύα, παρότι τρέφω την ελπίδα ότι είναι δίκαιη στις κρίσεις της.

Επίσης, παρουσιάζεται σε θεματικές ενότητες και δεν ακολουθεί μιαν αυστηρή χρονολογική σειρά. Οι ενότητες αυτές ξεκινούν ουσιαστικά το 1997 και καταλήγουν στο 2007: όμως μέσα σε αυτό το πλαίσιο ασχολούμαι με επιμέρους θέματα, για παράδειγμα, την άνοδο στην εξουσία, το ζήτημα της Βορείου Ιρλανδίας, την πριγκίπισσα Νταϊάνα, την 11η Σεπτεμβρίου, το Ιράκ, τις μεταρρυθμίσεις στις δημόσιες υπηρεσίες, τους Ολυμπιακούς Αγώνες, τον Ιούλιο του 2005. Μπορείτε να εντοπίσετε ένα θέμα και ουσιαστικά να το δείτε απομονωμένο από τα υπόλοιπα, αν κάτι τέτοιο επιθυμείτε, παρότι υπάρ-

χουν πάμπολλες αναφορές και παραπομπές σε σημεία άλλων ενοτήτων. Ορισμένα θέματα, όπως για παράδειγμα η σχέση μου με τον Γκόρντον Μπράουν και τους Αμερικανούς προέδρους, διατρέχουν το σύνολο του κειμένου.

Επειδή έχω διαβάσει αυτοβιογραφίες ή απομνημονεύματα τα οποία ξεκινούν με ενθουσιασμό και σταδιακά μαραζώνουν από απελπισία και βιασύνη, καθώς πλησιάζει η καταληκτική ημερομηνία που έχει θέσει ο εκδότης, προχώρησα στην επίσης ασυνήθιστη κίνηση να γράψω τα κεφάλαια με διαφορετική σειρά από αυτή που εμφανίζονται στο βιβλίο, ασχολούμενος αρχικά με ορισμένα από τα πιο δύσκολα και αφήνοντας τα ευκολότερα τελευταία. Ήθελα να διατηρήσω τον ίδιο ρυθμό και την ίδια ενέργεια σε ολόκληρο το κείμενο. Χρειάστηκα τρία χρόνια για να το ολοκληρώσω.

Πάνω απ' όλα, το βιβλίο αυτό δεν αποτελεί απλώς μιαν αναδρομή. Φυσικά, καθώς ασχολείται με γεγονότα του παρελθόντος, τα εξετάζει στο πλαίσιο της εποχής τους. Όμως, γενικά ως χαρακτηρας, δεν έχω τάση στις αναδρομές. Στρέφω το βλέμμα μου στο μέλλον. Έχω πάμπολλα ακόμη πράγματα να κάνω, έχω θέσει πάρα πολλούς στόχους στη ζωή μου. Εργάζομαι εξίσου σκληρά με το παρελθόν και εξακολουθώ να μαθαίνω.

Έτσι, εκτός του ότι χρησιμοποιεί το παρελθόν προκειμένου να φωτίσει ζητήματα τα οποία εξακολουθούν να κυριαρχούν στο παρόν, το *Ένα ταξίδι* συχνά αναφέρεται στο μέλλον. Ιδίως όσον αφορά τις διεθνείς σχέσεις μετά την 11η Σεπτεμβρίου, καθώς και τις συγκρούσεις στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν, αλλά επίσης, όσον αφορά τις μεγάλες μεταρρυθμίσεις στην υγεία, την εκπαίδευση, την κοινωνική μέριμνα, το νόμο και την τάξη που απασχολούν τις νυν κυβερνήσεις, επιχειρώ να προβάλω μια θεώρηση του κόσμου ως έχει αλλά και όπως θα μπορούσε να εξελιχτεί, όχι απλώς όπως ήταν ενόσω βρισκόμουν στην πρωθυπουργία. Το τελευταίο κεφάλαιο ασχολείται ειδικά με την περίοδο 2007-'10 και παρότι διαφωνεί σε μεγάλο βαθμό με τις γενικά αποδεκτές απόψεις ως προς την οικονομική κρίση και τις συνεχιζόμενες προκλήσεις στον τομέα της ασφάλειας, συμμετέχει δυναμικά στο σημερινό διάλογο γύρω από τα σύγχρονα θέματα.

Τέλος, το βιβλίο αποτελεί ένα είδος επιστολής (μακροσκελούς!) προς τη χώρα που αγαπώ. Αναδείχτηκα νικητής σε τρεις βουλευτικές εκλογές. Έως τότε, το Εργατικό Κόμμα ουδέποτε είχε καταφέρει να εξασφαλίσει δύο συνεχόμενες αδιάλειπτες θητείες. Η μεγαλύτερη

περίοδος διακυβέρνησης από τους Εργατικούς είχε διαρκέσει έξι χρόνια. Η συγκεκριμένη διήρκεσε δεκατρία. Θα μπορούσε, όπως αναφέρω στο τελευταίο κεφάλαιο, να είχε διαρκέσει ακόμη περισσότερο, αν δεν είχε εγκαταλείψει το δρόμο των Νέων Εργατικών.

Οι νίκες εκείνες προέκυψαν επειδή υπήρχε ένα σύνολο ανθρώπων που διέκριναν στη Βρετανία τα ίδια στοιχεία που έβλεπα κι εγώ. Δηλαδή ότι είναι μια σπουδαία χώρα· ότι ο βρετανικός λαός είναι, όταν δείχνει το καλύτερό του πρόσωπο, γενναίος, αποφασιστικός και τολμηρός. Ταυτόχρονα, όμως, ότι χρειαζόμαστε ένα όραμα, ένα σχέδιο, μια αίσθηση της θέσης μας στον κόσμο του σήμερα και στο μέλλον, καθώς και μια σωστή εκτίμηση για το παρελθόν μας. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο ήμουν και παραμένω πρωτίστως και κυρίως όχι τόσο ένας πολιτικός ενταγμένος στην παραδοσιακή Αριστερά ή Δεξιά, όσο ένας εκσυγχρονιστής. Θέλησα να εκσυγχρονίσω το Εργατικό Κόμμα ώστε να είναι σε θέση, όχι σποραδικά αλλά συνεχώς, να προτείνει μια προοδευτική εναλλακτική λύση στη διακυβέρνηση από τους Συντηρητικούς. Θέλησα να εκσυγχρονίσω τη Βρετανία ούτως ώστε, ενώ θα διατηρούσε την αίσθηση της υπερηφάνειας έχοντας ενδυθεί το μανδύα του ισχυρότερου έθνους στον κόσμο καθώς ανέτειλε ο εικοστός αιώνας, να μην αισθάνεται σε απόγνωση και παρακμή με την άφιξη του εικοστού πρώτου αιώνα, επειδή εκείνος ο μανδύας δεν της ταιριάζει πλέον. Ήθελα να είμαστε ένα έθνος υπερήφανο για το γεγονός ότι σήμερα αποτελούμε μια χώρα πολλών πολιτισμών και θρησκειών, ανοίγοντας νέους δρόμους απέναντι σε κάθε είδους προκατάληψη, δίνοντας περισσότερη σημασία στην αξία και όχι στην τάξη του ανθρώπου, νιώθοντας άνετα μπροστά σε μιαν ανοιχτή κοινωνία και σε μια παγκόσμια οικονομία. Θα αναμορφώναμε τις δημόσιες υπηρεσίες μας και το κράτος πρόνοιας, ούτως ώστε να ακολουθήσουμε το βηματισμό του κόσμου όπως ήταν το 2005, όχι το 1945. Θα αξιοποιούσαμε τη συμμετοχή μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τη συμμαχία μας με τις Ηνωμένες Πολιτείες προκειμένου να επηρεάσουμε τις αποφάσεις του πλανήτη, παρότι η ισχύς μας απέναντι στα αναδυόμενα κράτη εξασθενούσε. Θα παίζαμε ένα νέο ρόλο σε ηπείρους όπως η Αφρική, ως συνεργάτες στην ανάπτυξή τους. Θα σφυρηλατούσαμε μια νέα πολιτική, στο πλαίσιο της οποίας η πετυχημένη επιχειρηματικότητα και η φιλοδοξία θα συμβίωναν αβίαστα με μια κοινωνία ίσων ευκαιριών και συμπόνιας.

Το βιβλίο ετούτο παρουσιάζει τις απόπειρες να πραγματοποιηθεί ένα

παρόμοιο όραμα, εν μέρει επιτυχημένες, εν μέρει όχι, και επομένως αυτό που περιγράφει είναι μια προσπάθεια εν εξελίξει. Παρουσιάζει την άποψή μου ως προς το γιατί ισχυρές δυνάμεις, στην Αριστερά και στη Δεξιά, διαφώνησαν με το συγκεκριμένο όραμα και κατέβαλαν σκληρές προσπάθειες να το ανακόψουν, αλλά και τους λόγους για τους οποίους εξακολουθώ να πιστεύω ότι αποτελεί τη μοναδική ελπίδα για το μέλλον της Βρετανίας.

Παρότι η πολιτική μου στάση συνειδητά και εσκεμμένα κινήθηκε πέρα από τις παραδοσιακές διαχωριστικές γραμμές μεταξύ Αριστεράς και Δεξιάς, δεν πρέπει να δημιουργηθεί η εντύπωση από αυτό το γεγονός ότι τηρούσα ή τηρώ περιφρονητική στάση απέναντι στην κοινοματική πολιτική γραμμή. Ιδιαίτερα, όπως έλεγα πάντοτε, είμαι απερίγραπτα υπόχρεος απέναντι στο Εργατικό Κόμμα, στα μέλη, στους υποστηρικτές και στους ακτιβιστές του. Τους έκανα να υπομείνουν πολλά! Κι εκείνοι τα υπέμειναν, τις περισσότερες φορές με πραγματικά απίστευτη αξιοπρέπεια και εμπιστοσύνη. Είναι αλήθεια ότι μερικές φορές το μυαλό μου σκέφτεται συντηρητικά, ιδίως σε θέματα που άπτονται της οικονομίας και της ασφάλειας· όμως η καρδιά μου χτυπά πάντοτε στο ρυθμό της προόδου και η ψυχή μου είναι και θα παραμείνει ενός επαναστάτη.

ΜΕΓΑΛΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ

Στις 2 Μαΐου του 1997, έφτασα στην Ντάουνινγκ Στριτ ως πρωθυπουργός για πρώτη φορά. Ουδέποτε ως τότε είχα καταλάβει κάποια κυβερνητική θέση, ούτε καν στο πλέον μικρό των μικρών υπουργείων. Ήταν η πρώτη και μοναδική θέση την οποία κατέλαβα στην κυβέρνηση.

Η νύχτα των εκλογών της 1ης Μαΐου είχε περάσει σε μια δίνη πανηγυρισμών, ενθουσιασμού και προσδοκιών. Συνηθίζουμε να λέμε πως μερικές φορές γράφεται Ιστορία, όμως στη συγκεκριμένη περίπτωση η Ιστορία έμοιαζε να χορεύει και να τραγουδάει. Δεκαοκτώ χρόνια διακυβέρνησης από τους Συντηρητικούς είχαν τελειώσει. Το Εργατικό Κόμμα –το Νέο Εργατικό Κόμμα– είχε επικρατήσει θριαμβευτικά. Υπήρχε η αίσθηση ότι ξεκινούσε μια νέα εποχή. Καθώς περνούσα από τις πύλες στην είσοδο της Ντάουνινγκ Στριτ και το πλήθος –προσεκτικά συγκεντρωμένο και ελεγχόμενο– επιχειρούσε να πλησιάσει ενθουσιασμένο, παρά το σκηηνικό, τη διαχείριση της στιγμής και την κόπωση από την ολονυχτία, ένιωθα την ηλεκτρισμένη ατμόσφαιρα. Το συναίσθημα δε διέτρεχε απλώς το συγκεντρωμένο πλήθος, αλλά ολόκληρη τη χώρα. Επηρέαζε τους πάντες, τους έκανε να αναθαρρήσουν, τους πρόσφερε ελπίδα, τους έκανε να πιστέψουν πως τα πάντα είναι εφικτά, πως μέσα από τις εκλογές και το πνεύμα που τις χαρακτηρίζει ο κόσμος μπορούσε να αλλάξει.

Οι πάντες εκτός από μένα. Η κυρίαρχη αίσθηση για μένα ήταν ο φόβος· ένα είδος φόβου που πρώτη φορά αισθανόμουν, εντονότερου ακόμη και από εκείνον που είχα νιώσει μόλις συνειδητοποίησα ότι θα αναλάμβανα την ηγεσία του Εργατικού Κόμματος. Μέχρι τη νύχτα των εκλογών, τον είχα θέσει υπό έλεγχο χάρη στο πρόγραμμα, στην ένταση και στην απερίγραπτη σωματική και πνευματική κόπωση της προεκλογικής εκστρατείας. Η προεκλογική εκστρατεία αποτελούσε γνώριμο συναισθηματικό καθώς και πολιτικό πεδίο. Διέθετα μια στρατηγική προκειμένου να μας οδηγήσω από την αντιπολίτευση στην κυβέρνηση· την ακολουθούσα πιστά και ήξερα ότι, εφόσον επέμενα,

δε θα αποτύγχανα. Είχα επαναπροσδιορίσει το Εργατικό Κόμμα ως τους Νέους Εργατικούς, μία διαφορετική προοδευτική δύναμη στη βρετανική πολιτική σκηνή· είχα παρουσιάσει ένα αξιόπιστο πρόγραμμα, αλλά χωρίς λεπτομέρειες που θα επέτρεπαν στους αντιπάλους μας να το αμφισβητήσουν· επίσης, είχα εξαπολύσει μια έντονη αλλά ουσιαστική επίθεση προς την κυβέρνηση, ενώ παράλληλα είχα συγκροτήσει έναν τρομερά αποτελεσματικό μηχανισμό για να δώσει τη μάχη των εκλογών.

Προκειμένου να υπάρξει πειθαρχία στο κόμμα αλλά και στην ομάδα των στενών συνεργατών μου, βρισκόμουν σε εγρήγορση ώστε να αντιμετωπιστούν φαινόμενα εφησυχασμού. Συνεχώς αναφερόμουν στο πώς μπορούσαν να εξανημιστούν οι μεγάλες διαφορές που καταγράφονταν στις δημοσκοπήσεις, ότι σε καμία περίπτωση δεν έπρεπε να υποτιμηθούν οι Συντηρητικοί, ότι αντιμετωπίζαμε το τάδε πρόβλημα και τη δείνα πρόκληση. Καθώς είχαμε χάσει τέσσερις συνεχόμενες εκλογικές αναμετρήσεις και ποτέ δεν είχαμε εξασφαλίσει δύο συνεχόμενες πλήρεις κυβερνητικές θητείες, υπήρχε πρόσφορο έδαφος για τις κινήσεις μου. Το κόμμα είχε φτάσει σχεδόν να πιστεύει ότι δεν μπορούσε να νικήσει, ότι για κάποιο θεικό ή σατανικό λόγο οι Εργατικοί δεν επιτρεπόταν να κερδίσουν στις εκλογές, ανεξάρτητα από το τι έκαναν. Για ορισμένους η κατάσταση έφερε στο νου το εξής σχόλιο: το ποδόσφαιρο παίζεται με στρογγυλή μπάλα, με δύο ομάδες έντεκα παικτών, για δύο ημίχρονα σαράντα πέντε λεπτών και, στο τέλος, κερδίζουν πάντοτε οι Γερμανοί.

Για μένα ήταν μία απίστευτη ανοησία. Είχαμε ηττηθεί επειδή είχαμε χάσει την επαφή μας με τον σύγχρονο ψηφοφόρο. Ο πρώτος κανόνας στην πολιτική είναι ότι δεν υπάρχουν κανόνες, τουλάχιστον υπό την έννοια της αναπόφευκτης ήττας ή της αναπόφευκτης νίκης. Αν διαθέτεις τη σωστή πολιτική και τη σωστή στρατηγική, έχεις πάντοτε μια πιθανότητα να επικρατήσεις. Χωρίς αυτά τα στοιχεία, μπορείς να χάσεις, οσοδήποτε σίγουρη κι αν φαντάζει η νίκη.

Το να προσποιούμαστε ότι τα πάντα θα κρίνονταν στο νήμα μάς βοήθησε να διατηρήσουμε το κίνητρό μας, να συσπειρωθούμε και να πειθαρχήσουμε. Παρότι κατά βάθος αισθανόμουν μεγάλη σιγουριά, ποτέ δεν μπορείς να είσαι σίγουρος. Επιπλέον, πίστευα ότι ο τότε πρωθυπουργός, Τζον Μέιτζορ, ήταν πολύ καλύτερος απ' όσο νόμιζαν οι περισσότεροι. Διέθετε πραγματικό έρεισμα στο λαό. Ευτυχώς, το κόμμα του είχε εκτροχιαστεί, υιοθετώντας μια σκληρή, ακραία δεξιά

πολιτική, και στο διάστημα της φαινομενικά ατελείωτης θητείας μου ως ηγέτη της αντιπολίτευσης –σχεδόν τρία χρόνια– είχα μάθει πώς να τον φέρνω σε αντιδιαστολή με το κόμμα του.

Ο Μείτζορ είχε επιλέξει μια προεκλογική περίοδο διάρκειας τριών μηνών. Ήταν δύσκολο, αλλά όχι κάτι το πρωτοφανές, ενώ παράλληλα αναδεικνυόταν ένας στόχος. Η ελπίδα ότι στην πορεία θα σκοντάφταμε, ότι ξαφνικά θα έχανα την ψυχραιμία μου, ότι η μοίρα ή η τύχη θα επιδρούσαν ώστε να αλλάξει η διάθεση της κοινής γνώμης. Ρεαλιστικά, τίποτε από αυτά δεν επρόκειτο να συμβεί.

Αντίθετα, και μάλλον προβλέψιμα, οι Συντηρητικοί κατέρρευσαν. Όποτε ο Μείτζορ επιχειρούσε να τους βάλει σε μια σειρά, κάποιος στο κόμμα του παραιτούνταν, έλεγε κάτι βλακώδες, εμπλεκόταν σε κάποιο σκάνδαλο και συχνά συνέβαιναν όλα μαζί, με πρωταγωνιστή το ίδιο άτομο. Ήταν σαν να παρακολουθούσες μίαν αυτοκτονία σε αργή κίνηση ή έναν ταχυδακτυλουργό που δένει πλάκες από μπετόν στα πόδια του, φοράει χειροπέδες, κλείνεται σε ένα μολυβένιο κουτί, βάζει να το σφραγίσουν και πέφτει στο νερό. Κάθεσαι και σκέφτεσαι: Πώς θα μπορέσει να ξεφύγει από κει; Και τότε συνειδητοποιείς πως δεν πρόκειται να τα καταφέρει. Είναι απίστευτο το πώς ένα πολιτικό κόμμα μπορεί να συμπεριφερθεί έτσι, αν και είναι επικτό να τους ωθήσεις να το κάνουν, εφόσον ο αντίπαλος είναι αρκετά έξυπνος· οπότε, κυριαρχώντας στο μεσαίο χώρο, τους υποχρεώνεις να κινηθούν ανόητα προς το ένα άκρο.

Η προεκλογική περίοδος ήταν μακρά, κουραστική –όπως συμβαίνει πάντοτε–, γεμάτη ψεύτικα σκαμπανεβάσματα, απρόσμενες δημοσκοπήσεις και απρόβλεπτες εξελίξεις, αλλά τελικά το αποτέλεσμα έγινε προφανές. Το εύρος της επικράτησης όμως όχι. Είχα μια υποψία. Αν έπρεπε να στοιχηματίσω, θα έλεγα πως η διαφορά θα ήταν μεγάλη. Τη νύχτα της 1ης Μαΐου έγινε ξεκάθαρο πόσο μεγάλη ήταν. Και τότε ο φόβος άρχισε να κάνει την εμφάνισή του.

Η ημέρα των εκλογών πέρασε χωρίς κάτι το ιδιαίτερο, ως συνήθως. Η προεκλογική εκστρατεία είχε τελειώσει. Πηγαίνεις και ψηφίζεις. Βγήκα από το σπίτι μας στο Τρίμντον Κόλιερι, ένα παλιό χωριό ανθρακωρύχων κοντά στο Σέντζφιλντ, στην Κομητεία του Ντάραμ, όπου εκλεγόμουν βουλευτής επί δεκατέσσερα χρόνια. Το ορυχείο είχε κλείσει εξαιτίας των περικοπών της δεκαετίας του 1960. Περπάτησα με αυτοπεποίθηση προς το εκλογικό κέντρο μαζί με την Τσέρι και τα παιδιά, παρουσιάζοντας την ιδανική οικογενειακή εικόνα, ενώ

μια ορδή φωτογράφων μάς απαθανάτιζε. Χαμογέλα, αλλά όχι υπερβολικά. Μίλησε, αλλά δίχως πολύ συναίσθημα. Να δείχνεις φυσικός, λες και είναι κάτι φυσικό να περπατάς χέρι χέρι με τη σύζυγό σου, φορώντας κοστούμι, πουκάμισο και γραβάτα, με τα παιδιά σου να ακολουθούν, προκειμένου να ψηφίσεις σε έναν πρόχειρο ξύλινο θάλαμο, ώστε να καταλάβεις τη θέση σου στην Ιστορία.

Έπειτα, επιστροφή στο σπίτι. Τρεις φορές έως τότε –το 1983, το 1987 και το 1992– είχα περάσει την ημέρα των εκλογών περιμένοντας την ήττα που θεωρούσα ότι ερχόταν. Είχα αναρωτηθεί τι θα σήμαινε για μένα, πώς θα λάμβανα θέση για τον επόμενο γύρο στα έδρανα της αντιπολίτευσης, πώς θα μου δινόταν κάποια στιγμή η ευκαιρία να βοηθήσω ώστε να αλλάξει ρότα η χώρα, να ξεφύγουμε από το αδιέξοδο. Αυτή τη φορά όλα τα βλέμματα ήταν στραμμένα πάνω μου καθώς κάλυπτα τα τελευταία μέτρα του δρόμου προς τη νίκη. Η ανησυχία εκτοπίζει κάθε άλλο συναίσθημα. Δεν μπορείς να ηρεμήσεις. Προσπάθησα να εστιάσω την προσοχή μου στη συγκρότηση του Υπουργικού Συμβουλίου· έτσι, τηλεφώνησα στον Γκόρντον Μπράουν και στον Πίτερ Μάντελσον, στον υπεύθυνο στρατηγικής. Ο Τζον Πρέσκοτ ήρθε από το Χαλ ώστε να έχουμε τις πρώτες επαφές για το Υπουργικό Συμβούλιο. Μιλούσα ασταμάτητα με τον Φίλιπ Γκουλντ, τον επικεφαλής των δημοσκοπών μας, καθώς και με στελέχη του κόμματος για την πιθανή πλειοψηφία που θα εξασφαλιζαμε, όμως όλα αυτά γίνονταν προκειμένου να περάσει η ώρα. Ακόμη και τότε δεν είχα συνειδητοποιήσει την κολοσιαία σημασία όσων επρόκειτο να συμβούν.

Φτάνοντας η ώρα για την επίσημη καταμέτρηση όμως, η οποία πραγματοποιήθηκε στο αθλητικό κέντρο στο Νιούτον Έικλιφ, αυτό άλλαξε. Τα exit polls αποτύπωναν ένα μεγάλο προβάδισμα. Ενδεχομένως να σημειωνόταν μια μικρή απόκλιση, αλλά δεν υπήρχε καμία περίπτωση να κάνουν τόσο μεγάλο λάθος. Η νίκη ήταν δική μας. Θα γινόμουν πρωθυπουργός. Στη διάρκεια της βραδιάς, η ψυχολογία μου μεταβαλλόταν καθώς ανακοινώνονταν τα αποτελέσματα. Εννοείται πως σκοπός του ταξιδιού ήταν να αλλάξει η χώρα, όμως η έντονη πάλη προκειμένου να φτάσουμε στο σημείο όπου θα μπορούσε να επιτευχθεί κάθε στιγμή της ημέρας στόχευε να εξαλειφθούν οι προκλήσεις, να εξασφαλιστεί πως το σκάφος ήταν κατάλληλο για το ταξίδι, οι μηχανές έτοιμες, οι επιβάτες ήδη επιβιβασμένοι ή, έστω, πίσω μας, ανυπόμονοι να ακολουθήσουν, και όχι μπροστά να μας φράζουν το δρόμο. Φυσικά και είχαμε ειλικρινείς, εις βάθος συζητήσεις σχετικά

με τη χάραξη της πορείας, το πώς θα κινούμασταν στα άγνωστα νερά της διακυβέρνησης, εφόσον περνούσαμε τον συγκεκριμένο κάβο. Το να βιώνεις όμως κάθε στιγμή, αυτή είναι η δουλειά της αντιπολίτευσης –στην οποία ήμασταν ιδιαίτερα ικανοί και έμπειροι ύστερα από το μακρύ διάστημα που περάσαμε εκεί–, ήταν εκείνο που κυριαρχούσε στις σκέψεις μας. Η θεωρητική και ρεαλιστική προσοχή μας στρεφόταν στις διαδικασίες της διακυβέρνησης καθώς η ημέρα πλησίαζε, αλλά ο συναισθηματικός πυρήνας μας εξακολουθούσε να προσανατολίζεται στο να φτάσουμε εκεί.

Ήταν το μόνο που ξέραμε να κάνουμε. Μερικοί από τους βετεράνους, όπως ο Τζακ Κάνινγκαμ και η Μάργκαρετ Μπέκετ, είχαν καταλάβει θέσεις σε μικρά υπουργεία στην κυβέρνηση Κάλαχαν του 1976-’79, αλλά οι υπόλοιποι θα αναλαμβάναμε τη διακυβέρνηση της χώρας χωρίς καμία απολύτως εμπειρία. Ακόμη και οι παλαιότεροι συνάδελφοι είχαν γνωρίσει την κυβέρνηση των Εργατικών στον επιθανάτιο ρόγχο της, ενώ η εποχή, το κλίμα και το πνεύμα του 1997 απείχαν τόσο από κείνα της δεκαετίας του 1970 όσο ο Άρης από τη Γη.

Στα υπέρ μας, η διάθεση. Είχαμε τη δυναμική να τη διατηρήσουμε. Είχαμε την αυτοπεποίθηση που η αρχή μιας νέας περιπέτειας συχνά χαρίζει στους αδαείς. Είχαμε τη σιγουριά πως, φτάνοντας σ’ αυτό το σημείο, είχαμε σαρώσει τα πάντα, είχαμε επικρατήσει με άνεση, είχαμε κινηθεί με ευχέρεια. Μήπως δεν είχαμε διεξαγάγει ένα σπουδαίο προεκλογικό αγώνα; Μήπως δεν είχαμε καρφώσει τους αντιπάλους μας στις ξιφολόγχες μας σαν ώριμα φρούτα; Μήπως οι στρατηγικές μας, σαν βγαλμένες από το βιβλίο της μοίρας, δεν είχαν συντρίψει τους υπερήφανους που άλλα φαντάζονταν; Μήπως η διακυβέρνηση δεν ήταν απλώς ένα ακόμη κομμάτι του ίδιου ταξιδιού, ένας νέος κάβος, πιο μακριά στον ορίζοντα, άγνωστος και απρόβλεπτος για μας· αλλά, τελικά, πόσο θα μπορούσε να διαφέρει; Σίγουρα, δείχνοντας τόλμη και ενεργώντας με πεποίθηση, διατηρώντας το πνεύμα πως όλα είναι πιθανά, η ομάδα που τα είχε καταφέρει τόσο θαυμάσια να μας οδηγήσει σε αυτό το σημείο, δε θα έχανε τις ιδιότητές της στη συνέχεια της πορείας. Ή μήπως όχι;

Έβλεπα στα πρόσωπα των γύρω μου να αποτυπώνονται αυτές οι σκέψεις. Υπήρχαν φορές που σκεφτόμουν το ίδιο. Εκείνη τη βραδιά, καθώς η σοβαρή πιθανότητα της πρωθυπουργίας μετατρέποταν σε βεβαιότητα, δε βρισκόμουν πια πίσω από ένα σκοτεινό τζάμι να ατενίζω μπροστά, αλλά ήμουν αντιμέτωπος με το φως. Και φοβόμουν.

Φοβόμουν επειδή καταλάβαινα πως δεν ήταν απλώς ένα ακόμη κομμάτι του ίδιου ταξιδιού. Εισερχόμεσταν σε νέους και άγνωστους τόπους. Φοβόμουν επειδή ενστικτωδώς ένιωθα ότι τα εμπόδια και οι προκλήσεις που μας περίμεναν κατατάσσονταν σε μια διαφορετική κλίμακα συνθετότητας και δυσκολίας. Φοβόμουν επειδή, παρότι ήμουν αποφασισμένος να ριξω την κυβέρνηση, στην πορεία είχα συνειδητοποιήσει ότι, ακόμη κι όταν είχε δίκιο σε κάποιο θέμα, εφόσον η κοινή γνώμη στράβωνε, έπαινε να έχει σημασία αν οι κινήσεις της κυβέρνησης ήταν σωστές ή λανθασμένες· κι εφόσον η κοινή γνώμη είχε στρέψει την πλάτη της στην κυβέρνηση και είχε αγκαλιάσει εμάς, η διάθεση αυτή ήταν ανελέητη στην επιδίωξη του στόχου της, αδιάφορη για οτιδήποτε άλλο πέρα από το να βρει ικανοποίηση. Φοβόμουν επειδή είχα σταματήσει ξαφνικά να βλέπω τον εαυτό μου ως τον ανερχόμενο πολιτικό, τον διεκδικητή της εξουσίας, τον προφήτη, αλλά ως εκείνον που επωμιζόταν την ευθύνη, που δεν εξηγούσε γιατί τα πράγματα ακολουθούσαν λάθος πορεία, αλλά έπαιρνε αποφάσεις ώστε να τα διορθώσει. Κατά βάθος –και σταδιακά φανερά– συνειδητοποιούσα πως δεν ήξερα τίποτε σχετικά με τις μεγάλες δυσκολίες αυτής της πραγματικότητας, τίποτε γύρω από το πώς λειτουργεί πρακτικά η κυβέρνηση και, πάνω απ' όλα, τίποτε σχετικά με το πώς θα αντιδρούσα εγώ, όταν η διάθεση της κοινής γνώμης θα στρεφόταν εναντίον μου, όπως ήμουν σίγουρος ότι θα συνέβαινε κάποια στιγμή.

Στο Λονδίνο, στο Μίλμπανκ (το κτίριο απ' όπου το Εργατικό Κόμμα συντόνιζε την προεκλογική του εκστρατεία και έγινε συνώνυμο της ανελέητης εφαρμογής ενός εκλογικού σχεδίου) η γιορτή είχε ήδη αρχίσει. Στην αίθουσα της εκλογικής μου περιφέρειας στην Κομητεία του Ντάρραμ όπου γινόταν η καταμέτρηση των ψήφων επικρατούσε μία ατμόσφαιρα ξέφρενου ενθουσιασμού. Τα στελέχη των Εργατικών είχαν κυριευτεί από αυτή τη διάθεση, όμως ακόμη και οι Συντηρητικοί, οι Φιλελεύθεροι Δημοκράτες και διάφοροι άλλοι είχαν την αίσθηση πως γίνονταν μάρτυρες ιστορικών στιγμών.

Το κοινοβουλευτικό σύστημα έχει μια παράξενη παράμετρο: ο πρωθυπουργός είναι βουλευτής με εκλογική περιφέρεια όπου και θέτει υποψηφιότητα για να εκλεγεί, όπως κάθε άλλος υποψήφιος. Εν μέρει πρόκειται για μια εμπειρία που εμφυσά πνεύμα ταπεινότητας, γιατί εκείνη τη στιγμή είσαι απλώς ένας τοπικός υποψήφιος και στέκεσαι στο βάθος μαζί με όλους τους άλλους, καθώς ο γραμματέας της εφορευτικής επιτροπής ανακοινώνει τα αποτελέσματα. Παράξενο

αλλά άκρως δημοκρατικό και θετικό. Φυσικά, με δεδομένη την κάλυψη που έχουν αυτές οι σημαντικές αναμετρήσεις, στις περιφέρειες του πρωθυπουργού και του αρχηγού της αξιωματικής αντιπολίτευσης δεν κατέρχονται υποψήφιοι μόνο από τα γνωστά κόμματα, αλλά και αμέτρητοι άλλοι οι οποίοι επιδιώκουν τη δημοσιότητα για όποιο σκοπό υπηρετούν (μερικές φορές επιδιώκουν απλώς τη δημοσιότητα). Είχαν τόσο αλλόκοτα και υπέροχα ονόματα, όπως Σκρούι Ντράιβερ (Κόμμα του Ροκ εντ Ρολ), Μπούνι Μαρόνι Στένιφορθ (Κόμμα του Παλαβιάρικου Τέρατος), Τζόναθαν Κόκπερν (Κόμμα Έξω ο Μπλερ) και Τσέρι Μπλέραουτ-Γκίλαμ (Κόμμα των Συνταξιούχων)! Κάθε κόμμα έχει το δικαίωμα να στείλει ορισμένα στελέχη του στην καταμέτρηση και στην αίθουσα κυκλοφορούσαν όλοι αυτοί οι άνθρωποι, ενώ εγώ παρακολουθούσα την εξέλιξη των εκλογών σε πανεθνική κλίμακα στην τηλεόραση του επάνω ορόφου.

Πολύ σύντομα, το εύρος της επικράτησης κατέστη σαφές. Δεν επρόκειτο απλώς για νίκη, αλλά για θρίαμβο. Έπειτα από περίπου δύο ώρες, κάποια στιγμή ανησύχησα πραγματικά. Η κινούμενη ταινία στο κάτω μέρος της οθόνης έδειχνε περισσότερες από εκατό έδρες για τους Εργατικούς. Οι Συντηρητικοί είχαν μόλις έξι. Άρχισα να σκέφτομαι πως είχα κάνει κάτι αντισυνταγματικό. Σκοπός μου ήταν να νικήσω τους Συντηρητικούς, και μάλιστα με άνεση· τι θα συνέβαινε όμως αν τους εκμηδενίζαμε; Ευτυχώς, λίγο αργότερα το σύνολο των εδρών τους άρχισε να αυξάνεται, όμως εξακολουθούσε να είναι σαφές ότι οδεύαμε προς μια ιστορική κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Οι γύρω μου άρχισαν να χαλαρώνουν και να απολαμβάνουν ένα ποτό. Εγώ δεν ήπια ούτε σταγόνα. Είχα πολλά να κάνω. Έπρεπε να γίνουν ομιλίες, να σταλούν μηνύματα, να βρεθεί ο κατάλληλος τόνος, να διατηρηθεί η ψυχραιμία κατά τρόπο αντίστοιχο με το μέγεθος της νίκης.

Αυτό ήταν το σημείο όπου τα συναισθήματά μου άρχισαν να ακολουθούν διαφορετική πορεία απ' ό,τι σχεδόν όλων των άλλων γύρω μου. Καθώς ενθουσιάζονταν ολοένα και περισσότερο από τη σαρωτική έκταση της νίκης μας, ένιωθα να με βαραίνει όλο και περισσότερο η ευθύνη που επρόκειτο να επωμιστώ. Ξέρω πως ακούγεται τελείως αλλόκοτο, αλλά κάποια στιγμή άρχισα να εκνευρίζομαι. Δεν καταλάβαιναν πόσο τιτάνιο ήταν το έργο μας; Πίστευαν πραγματικά πως ένα μανιφέστο, που ουσιαστικά είχε γραφτεί για να αποτυπώσει τη διάθεση της κοινής γνώμης, οι λεπτομέρειες του οποίου ήταν εσκεμμένα και υποχρεωτικά περιορισμένες, θα αρκούσε ώστε να κυβερνηθεί μια χώρα;

Κάποιος ρίχτηκε πάνω μου –ο πρώτος από μια μεγάλη σειρά εκείνη τη βραδιά– και είπε: «Δεν είναι απίστευτο; Θα γίνεις καταπληκτικός πρωθυπουργός, Τόνι, αλήθεια». Οπότε, με λύπη μου ομολογώ ότι η απάντησή μου ήταν: «Ω, παράτα με». Πώς ήταν δυνατόν να το ξέρει; Πώς θα μπορούσα να το ξέρω ακόμη κι εγώ;

Γύρω στα μεσάνυχτα τηλεφωνήσαμε στον Ντέιβιντ Χιλ, τον πολύ λογικό και ψύχραιμο κομματικό εκπρόσωπο Τύπου στα κεντρικά. Άρχισα να του γκαριζώ πως τα στελέχη του κόμματος το παράκαναν με τους πανηγυρισμούς, πως δίναμε εικόνα χαλάρωσης και πως όλοι έπρεπε να ηρεμήσουν. «Σημειώνουμε τη μεγαλύτερη νίκη στην ιστορία μας και τερματίζουμε δεκαοκτώ συναπτά έτη διακυβέρνησης από τους Συντηρητικούς», απάντησε. «Νομίζω πως είναι μάλλον δύσκολο να τους πούμε να μη δείχνουν τη χαρά τους».

Έστρεψα την προσοχή μου στις δηλώσεις μου. Θα ακολουθούσαν τρεις ομιλίες: στο χώρο της καταμέτρησης, όταν θα επιβεβαιωνόταν η εκλογή μου ως βουλευτής· στη συνάντηση της τοπικής οργάνωσης του κόμματος, στη Λέσχη των Εργατικών στο Τρίμντον Βίλατζ, λίγο πιο πάνω από το σπίτι μου, τέλος, στο Ρόιαλ Φέστιβαλ Χολ, στο Λονδίνο, γύρω στις 5 με 6 το πρωί, όπου είχε σχεδιαστεί μια μεγάλη συγκέντρωση για τους οπαδούς μας και τους δημοσιογράφους.

Συζήτησα το περιεχόμενο των ομιλιών με τον Άλαστερ Κάμπελ, ο οποίος ήταν επικεφαλής του Τομέα Επικοινωνίας. Είχε σταθεί πραγματικός βράχος τα τρία προηγούμενα χρόνια. Βάσει της εμπειρίας μου, υπάρχουν δύο είδη τρελών: εκείνοι που είναι απλώς τρελοί και, επομένως, επικίνδυνοι· κι εκείνοι των οποίων η τρέλα τούς χαρίζει δημιουργικότητα, δύναμη, ευστροφία και δυναμισμό. Ο Άλαστερ ανήκει στη δεύτερη κατηγορία. Το πρόβλημα συνίσταται ότι ενίοτε είναι απρόβλεπτοι, δύσκολοι και ορισμένες φορές εκρήγνυνται, με δυσάρεστες συνέπειες. Πάνω απ' όλα, πρέπει να συνειδητοποιήσεις ότι είναι αδύνατο να τους δαμάσεις· μπορείς να συζητήσεις μαζί τους, όμως το στοιχείο που τους καθιστά διαφορετικούς και ιδιοφυείς είναι ακριβώς αυτό που τους εμποδίζει να ακολουθούν μια φυσιολογική, προβλέψιμη συμπεριφορά. Παράλληλα, βρίσκονται διαρκώς στα όρια. Σε μεταγενέστερα στάδια, πριν αποχωρήσει στο τέλος του 2003, ο Άλαστερ ίσως να είχε ξεφύγει από αυτά. Όπως όλοι οι δημιουργικοί άνθρωποι, μπορεί να χάσει την ψυχραιμία του κάποια στιγμή, αλλά τον περισσότερο καιρό –ειδικά εκείνα τα χρόνια στην αντιπολίτευση και στο πρώτο διάστημα της διακυβέρνησης– ήταν απαραίτη-

τος, αναντικατάστατος, σχεδόν το άλλο μου εγώ. Μαζί με τον Γκόρντον και τον Πίτερ Μάντελσον, μετέδωσε με σχεδόν ιδιοφυή τρόπο τις πολιτικές θέσεις των Νέων Εργατικών και κατόρθωσε να τους δώσει φωνή στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, σε μια εποχή κυριαρχούμενη από αυτά. Το αστείο είναι πως, σε θέματα πολιτικών αρχών, ανήκε περισσότερο στους Παλαιούς Εργατικούς. Η διάθεσή του εκείνη τη νύχτα αντικατόπτριζε τη δική μου: αισθανόταν πεσμένος, σχεδόν απογοητευμένος. Συζητήσαμε το τι θα έλεγα και, καθώς αποκοβόμουν από την ευφορία που επικρατούσε ολόγυρα, εστίασαμε στα σημεία στα οποία έπρεπε να δώσει έμφαση κάθε ομιλία: η πρώτη στην οικογένεια· η δεύτερη στο κόμμα· η τρίτη στη χώρα.

Η μόνη συναισθηματική στιγμή εκδηλώθηκε όταν αναφέρθηκα στον πατέρα μου. Καθώς μιλούσα στο χώρο της καταμέτρησης, τον είδα να στέκεται εκεί, δακρυσμένος από περηφάνια. Θυμήθηκα τη ζωή του: θετό παιδί στη Γλασκόβη· ο θετός του πατέρας εργάτης στα ναυπηγεία Γκόβαν· η θετή του μητέρα ένα παράξενο μείγμα φανατικού γονιού –αρνήθηκε κατηγορηματικά να τον επιστρέψει στη βιολογική του μητέρα– και στρατευμένης σοσιαλίστριας· στα νιάτα του, γραμματέας της Νεολαίας Κομμουνιστών Γλασκόβης· μετά πήγε στον πόλεμο ως οπλίτης, ενώ το τέλος τον βρήκε ταγματάρχη και Συντηρητικό, σε μια εποχή όπου σχεδόν όλοι ακολουθούσαν την αντίθετη πορεία.

Έγινε ακαδημαϊκός, δικηγόρος και μετά ενεργό μέλος των Συντηρητικών. Η μόνη ασφαλής έδρα των Συντηρητικών στο βορρά ήταν το Χέξαμ και για τις εκλογές του 1964 θεωρούνταν σχεδόν βέβαιο πως υποψήφιος θα ήταν εκείνος. Διέθετε δική του εκπομπή στην τοπική τηλεόραση. Ευφυής, γοητευτικός και φιλόδοξος σε απίστευτο βαθμό. Ταίριαζε με το μοντέλο που αναζητούσαν οι Συντηρητικοί σε ένα μεταβαλλόμενο κόσμο: κανείς δεν μπορούσε να επικρατήσει σε συζήτηση μαζί του με θέμα τα ταξικά ζητήματα. Γνώριζε την ταξική αδικία, την είχε βιώσει και είχε βρει τον τρόπο να της ξεφύγει.

Ένα βράδυ εκείνης της χρονιάς, ύστερα από το συνήθη γύρο συναντήσεων, κοινωνικών εκδηλώσεων και σκληρής δουλειάς, υπέστη ένα σοβαρό εγκεφαλικό και κινδύνευσε να πεθάνει. Επέζησε όμως και επί τρία επώδυνα χρόνια υποχρεώθηκε να μάθει να μιλάει από την αρχή. Θυμάμαι πώς τον βοηθούσε η μητέρα μου, μέρα με τη μέρα, λέξη τη λέξη, πρόταση την πρόταση. Θυμάμαι, επίσης, πώς τα εισοδήματά μας ψαλιδίστηκαν από τη μία μέρα στην άλλη, πώς κάποιοι από τους φίλους του χάθηκαν και την τραγική συνειδητοποίηση ότι

εφόσον η ομιλία του δεν επρόκειτο ποτέ να επανέλθει στο κανονικό επίπεδο, η πολιτική του σταδιοδρομία είχε τερματιστεί.

Ο πατέρας μου είχε διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην πολιτική μου αντίληψη. Όχι επειδή μου έμαθε αμέτρητα πράγματα σχετικά με την πολιτική, υπό την έννοια της διδασκαλίας στις διαδικασίες της (και το γεγονός ότι βρισκόταν στην απέναντι πλευρά του πολιτικού χάρτη σε σχέση μ' εμένα είχε προκαλέσει ορισμένες αρκετά έντονες διαφωνίες, αν και με πολύ μικρότερη συχνότητα απ' ό,τι θα περίμενε κανείς), αλλά ως παιδί συνήθιζα να ακούω τις συζητήσεις που είχε με φίλους και να απορροφώ ορισμένα επιχειρήματα, να αφουγκράζομαι το πάθος στη φωνή τους, κι έτσι απέκτησα μια κάποια αντίληψη για τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της πολιτικής.

Θυμάμαι την πρώτη φορά που συνάντησα κάποιους πολιτικούς. Παραδόξως, έχω την εντύπωση ότι ήταν ο Μάικλ Σπάισερ, μετέπειτα βουλευτής των Συντηρητικών –όμως ίσως η μνήμη μου να με απατά– και ο Πάτρικ Τζένκιν, ο οποίος στη συνέχεια υπηρέτησε στο Υπουργικό Συμβούλιο της κυρίας Θάτσερ. Ήρθαν για να δειπνήσουν στο σπίτι μας, στο Χάι Σίνκλιφ του Ντάραμ, και ο λόγος, απ' όσο θυμάμαι αμυδρά, ήταν ότι ο Μάικλ –τότε νεαρός φέρελπις Συντηρητικός– ήθελε να κατέβει στις εκλογές σε μια έδρα όπου δεν είχε καμία ελπίδα επικράτησης προκειμένου να αποκτήσει εμπειρία, κι επειδή ο πατέρας μου διέθετε επιρροή στις έδρες της κομητείας.

Τίποτε από τα παραπάνω δεν καθόρισε τη βασική επίδραση στην πολιτική μου ανάπτυξη. Αυτό που με δίδαξε ο πατέρας μου περισσότερο από καθετί άλλο, και το έκανε απολύτως ασυναίσθητα, ήταν ο λόγος για τον οποίο άτομα όπως εκείνος γίνονταν Συντηρητικοί. Είχε ζήσει στη φτώχεια. Προερχόταν από την εργατική τάξη. Ήθελε να ενταχτεί στη μεσαία τάξη. Εργαζόταν σκληρά, τα κατάφερε χάρη στην αξία του και επιθυμούσε τα παιδιά του να τα πάνε ακόμη καλύτερα. Θεωρούσε –όπως πολλοί της γενιάς του– ότι το λογικό αποτέλεσμα αυτού του αγώνα, προϊόν της στάσης του, ήταν να είσαι Συντηρητικός. Μάλιστα, εθεωρείτο μέρος του όλου πακέτου. Τα κατάφερε: είσαι Συντηρητικός: δύο πλευρές του ίδιου νομίσματος. Εξελίχτηκε σε πολιτική φιλοδοξία μου να σπάσω αυτή την αλληλουχία, να την αντικαταστήσω με μια διαφορετική αντίληψη. Είσαι συμπονετικός: ενδιαφέρεσαι για όσους δε στάθηκαν τόσο τυχεροί όσο εσύ· πιστεύεις στην κοινωνία αλλά και στο άτομο. Μπορείς να είσαι Εργατικός. Μπορείς να είσαι επιτυχημένος και ταυτόχρονα να νοιάζε-

σαι· φιλόδοξος και συμπονετικός· οπαδός της αξιοκρατίας και προοδευτικός. Εκτός αυτού, δεν πρόκειται για ξένα συναισθήματα τα οποία συνυπάρχουν μετά δυσκολίας. Πρόκειται για απολύτως συμβατούς τρόπους διασφάλισης της προόδου· και προσφέρουν απάντηση στους ρεαλιστικούς και όχι ουτοπικούς στόχους της ανθρώπινης φύσης.

Επομένως, με επηρέασε βαθιά, όπως με έναν άλλο τρόπο η μητέρα μου. Ήταν τόσο διαφορετική από τον πατέρα μου, όσο μπορούν να είναι δύο άνθρωποι που συμβιώνουν. Ο πατέρας μου ήταν περισσότερο σαν εμένα: διέθετε κίνητρο, αποφασιστικότητα και μια ιδιαίτερα στοχευμένη φιλοδοξία, η οποία εύκολα μεταφράζεται σε εγωισμό και στους δυο μας. Αντίθετα, η μητέρα μου ήταν μία αξιοπρεπής, θαυμάσια, σχεδόν άγια γυναίκα· ντροπαλή, ίσως και κάπως απόμακρη στις συναναστροφές της. Στήριζε τον πατέρα μου πολιτικά ως σύζυγος και σύντροφός του, όπως συνήθιζε όμως να μου εκμυστηρεύεται από καιρό σε καιρό, δεν ήταν Συντηρητική. Για κάποιο λόγο –ίσως είχε να κάνει με τις ιρλανδικές ρίζες της– αισθανόταν κάπως αποκλεισμένη και θεωρούσε ότι ορισμένοι από τους Συντηρητικούς φίλους τους είχαν απομακρυνθεί όταν αρρώστησε ο πατέρας.

Πέθανε λίγο καιρό αφότου έκλεισα τα είκοσι δύο μου χρόνια. Έπασχε από καρκίνο του θυρεοειδούς. Βλέποντας τα πράγματα από κάποια απόσταση, ήταν σαφές ότι δε θα μπορούσε να είχε επιβιώσει κι επίσης ότι αποτελούσε ένα μικρό θαύμα το γεγονός ότι έζησε πέντε χρόνια μετά την αρχική διάγνωση.

Ακόμη κι έτσι, το σοκ ήταν απερίγραπτο. Τίποτε δε συγκρίνεται με την απώλεια ενός γονιού. Δεν εννοώ ότι είναι χειρότερο από το να χάσεις ένα παιδί. Όχι. Δε νομίζω πως οτιδήποτε θα μπορούσε να είναι χειρότερο. Εννοώ ότι σε επηρεάζει με έναν πολύ ιδιαίτερο τρόπο, ειδικά εφόσον συμβεί όταν είσαι νέος. Ο θάνατος της μητέρας μου αποτέλεσε σοκ γιατί τον θεωρούσα αδιανόητο. Καθώς η κατάσταση της επιδειωνόταν, εγώ περνούσα τους τελευταίους μου μήνες στην Οξφόρδη· μελετούσα για τις τελικές εξετάσεις. Επέστρεψα στο σπίτι στα τέλη Ιουνίου και ο πατέρας μου ήρθε να με πάρει από το σταθμό. «Η μητέρα σου είναι πολύ άρρωστη», είπε.

«Το ξέρω, όμως δε θα πεθάνει, σωστά;» αντιγύρισα, αναφέροντας το χειρότερο ώστε να του δώσω την ευκαιρία να με καθησυχάσει, όπως ανόητα έλπιζα.

«Δυστυχώς, αυτό συμβαίνει», απάντησε. Ο κόσμος μου ανατράπηκε. Αδυνατούσα να το φανταστώ. Εκείνη που με είχε μεγαλώσει, με

είχε φροντίσει, που στάθηκε πάντοτε κοντά μου για να με βοηθήσει και να με λατρεύει, που με αγαπούσε χωρίς να σκέφτεται πόσο το άξιζα, χωρίς να με κρίνει, χωρίς να επιδιώκει το παραμικρό από μένα· εκείνη που απλώς με αγαπούσε, έφευγε από τον κόσμο.

Η ζωή άλλαξε για πάντα στη συνέχεια. Τότε ήταν που με κυριέυσε μια επιτακτικότητα: η φιλοδοξία μου οξύνθηκε και συνειδητοποίησα ότι η ζωή είναι κάτι πεπερασμένο, το οποίο πρέπει να βιώσεις έχοντας αυτή την επίγνωση. Μου λείπει καθημερινά.

Μέσα σε όλη την ευφορία της εκλογικής βραδιάς, η οποία ξεσπούσε ολόγυρά μου σαν παλιρροϊκό κύμα, ακόμη και την ώρα που είχα τόσα πράγματα να σκεφτώ και να κάνω εκείνη την ιστορική στιγμή, η οποία αποτελούσε την πραγμάτωση των φιλοδοξιών μου, το μυαλό μου πήγε στη μητέρα μου και ήξερα πως, παρότι θα αισθανόταν απερίγραπτα περήφανη, δε θα επηρεαζόταν ούτε στο ελάχιστο η αγάπη της για μένα. Ήταν ήδη ολοκληρωμένη, απόλυτη. Και, φυσικά, περισσότερο αληθινή απ' ό,τι η παροδική κολακεία της 1ης Μαΐου του 1997.

Έβλεπα τον πατέρα μου να με κοιτάζει, συνειδητοποιώντας ότι οι ελπίδες του μπορούσαν να εκπληρωθούν στο πρόσωπό μου. Όπως συναντήθηκαν τα βλέμματά μας, κατάλαβα πως κι εκείνος έκανε την ίδια ακριβώς σκέψη: Έπρεπε να είναι εδώ και η μητέρα.

Με δυσκολία κατάφερα να αποσπάσω το νου μου από αυτές τις σκέψεις και να τις εσιτιάσω ξανά στο προκείμενο. Παντού είχαν συγκεντρωθεί πλήθη. Στη Λέσχη των Εργατικών, στο Τρίμντον, ο κόσμος ήταν εκστατικός. Επιβιβαστήκαμε σ' ένα αεροσκάφος, στο αεροδρόμιο του Τίσαϊντ, και τα αποτελέσματα έφταναν ηλεκτρονικά στον Άλαστερ καθώς πετούσαμε. Εξέχοντα στελέχη του Υπουργικού Συμβουλίου των Συντηρητικών έχαναν τις έδρες τους, όπως ο υπουργός Άμυνας Μάικλ Πορτίλο και ο υπουργός Εξωτερικών Μάλκολμ Ρίφκιντ. Ένας πολιτικός σεισμός βρισκόταν σε εξέλιξη. Κάθισα με την Τσέρι, βάζοντας τις σκέψεις μου σε μια σειρά ενόψει της ομιλίας στο Φέστιβαλ Χολ. Εκείνη ήξερε τι σκεφτόμουν και, όπως πάντα, μπορούσε να μου μιλήσει όπως κανείς άλλος. Μου είπε ότι θα ήταν πολύ δύσκολα, πως μας περίμεναν δύσκολες και όμορφες στιγμές, πως η πολιτική ξεκινάει έτσι, αλλά ποτέ δεν τελειώνει με τον ίδιο τρόπο, πως αποτελούσε προνόμιο η ανάληψη αυτής της ευθύνης, πως είχαμε κάτι αληθινό να προσφέρουμε και ότι θα το κάναμε μαζί.

Επιβεβαιώνοντας τον κανόνα που θέλει φαιδρές αναποδιές να συνοδεύουν παρόμοιες στιγμές, χάσαμε το δρόμο για το Φέστιβαλ Χολ,

με αποτέλεσμα η άφιξή μας να ανακοινώνεται μαζί με το τραγούδι που συνόδευε την προεκλογική μας εκστρατεία, το «Things Can Only Get Better»· ενώ το πλήθος όμως μας περίμενε όπως η οικογένεια Φον Τραπ στη «Μελωδία της Ευτυχίας», δεν εμφανιζόμασταν. Τελικά, καταφέραμε να φτάσουμε. Η πνευματική μου πειθαρχία ήταν απόλυτη. Η νίκη επρόκειτο να είναι ιστορική· επομένως, όφειλα να έχω ακόμη εντονότερη συναίσθηση της ευθύνης. Δεν έπρεπε ούτε για μια στιγμή να δοθεί η εντύπωση πως όλη αυτή η κατάσταση είχε κάνει το κόμμα να μεθύσει από χαρά. Όφειλα να δώσω την εικόνα του επόμενου πρωθυπουργού της χώρας, όχι ενός ποδοσφαιριστή που είχε μόλις σκοράρει το νικητήριο γκολ στο Γουέμπλεϊ.

Δεν ήταν εύκολο. Έχω καταλήξει στο συμπέρασμα ότι μία από τις πλέον δυσάρεστες εμπειρίες στη ζωή είναι να είσαι ο μοναδικός νηφάλιος σ' ένα πάρτι. Τίποτε δεν μπορεί να αλλάξει το γεγονός ότι δεν έχεις πει ούτε μισό ποτήρι, ενώ οι άλλοι έχουν μεθύσει. Φωνάζουν, κλαίνε και γελάνε, ενώ εσύ τους απαντάς: «Ναι, σας ευχαριστώ, πρόκειται για μια πολύ ιδιαίτερη στιγμή». Οι κάμερες είναι διαρκώς στραμμένες πάνω σου· οι φωτογράφοι σε φωτογραφίζουν· οι δημοσιογράφοι κρατούν σημειώσεις. Εσύ χαμογελάς, αλλά δεν πρέπει να αφήσεις το κλίμα να σε παρασύρει· αγκαλιάζεις όσους ρίχνονται πάνω σου, αλλά περιορίζεσαι σ' ένα απλό χτύπημα στην πλάτη· τους ευχαριστείς, αλλά με μετρημένο ενθουσιασμό. Εκεί βρίσκονταν γνώριμα πρόσωπα από την προεκλογική εκστρατεία, φίλοι που ήξερα από χρόνια, άνθρωποι που έβλεπα πρώτη φορά στη ζωή μου. Για κείνους η κάθε χειραψία ήταν μια μοναδική στιγμή· για μένα μια διαδικασία την οποία έπρεπε να αντιμετωπίσω ως καθήκον, προτού προχωρήσω.

Είδα τον Νιλ Κίνοκ, τον ηγέτη των Εργατικών που με είχε μάθει τόσα πολλά, και ο χαιρετισμός μας ήταν αυθεντικός, η ζεστασιά φυσική και φανερή. Όμως ακόμη κι όταν βρισκόμουν μαζί του, είχα την αίσθηση ότι ο Άλαστερ με κοίταζε νευρικά, με οδηγούσε με το βλέμμα προς το βήμα· είχα την αίσθηση ότι ενώ οι υπόλοιποι μπορούσαν να χαλαρώσουν, εμείς βρισκόμασταν ακόμη επί σκηνης και το ακροατήριο έπρεπε να ικανοποιηθεί.

Ως ηγέτης της αντιπολίτευσης επωμίζεσαι τεράστιες ευθύνες· η προεκλογική εκστρατεία για την κατάληψη της πρωθυπουργίας σε οποιαδήποτε χώρα είναι μια κοπιαστική προσπάθεια. Αναλαμβάνεις το ρόλο του σημαιοφόρου των δικών σου πολιτικών θέσεων όσο και του κόμματος, των πεποιθήσεών σας. Όποιος έχει επιχειρήσει να εκλε-

γεί σε μια θέση γνωρίζει πόσο δύσκολη είναι η προσπάθεια. Συνοδεύεται από αμέτρητες αποφάσεις για οργανωτικά θέματα, ζητήματα επικοινωνίας, στελέχωσης και πολιτικής, τα οποία πρέπει να αντιμετωπιστούν γρήγορα και αποτελεσματικά. Αν καταφέρεις να αντεπεξέλθεις σωστά, αποτελεί μια καλή προετοιμασία και μια ουσιαστική ένδειξη ηγετικών ικανοτήτων, όμως δεν είναι το ίδιο ως προς την επίδραση που έχει σ' εσένα. Από τη στιγμή που η ευθύνη περνάει στους ώμους σου ως πρωθυπουργός, κατανοείς ότι η κλίμακα, η σημασία και η πολυπλοκότητα της προσπάθειας αυτής είναι εντελώς διαφορετικές. Δε βρίσκονται στο ίδιο άκρο του φάσματος της ηγεσίας. Έχεις περάσει σε μια ολότελα νέα διάσταση. Εκτός αυτού, είναι και κάτι άλλο: όταν διεκδικείς τη θέση, έχεις μια ομάδα μαζί σου και αισθάνεσαι μέρος της. Σύμφωνα, εσύ είσαι ο ηγέτης, όμως η συνεργασία σας είναι τόσο στενή, η οικειότητα τόσο καθορισμένη από την κοινή εμπειρία, η αλληλεπίδρασή σας χαρακτηρίζεται τόσο από την οικειότητα, ώστε η όλη εμπειρία αποκτά μια σχεδόν τηλεπαθητική διάσταση, νιώθεις πως είσαι μέλος μιας οικογένειας ή μιας ομάδας συνωμοτών.

Καθώς ανέβαινα τα σκαλοπάτια προς το βήμα και προσπαθούσα να στρέψω τη σκέψη και τα αποθέματα της ενέργειάς μου στα λόγια που επρόκειτο να πω, κατόρθωσα επιτέλους να προσδιορίσω τη ρίζα του φόβου που φούντωνε μέσα μου όλη την ημέρα: ήμουν μόνος. Η ομάδα έπαυε να υπάρχει, η παρέα των φίλων έπαυε να υφίσταται, χάνονταν τα κοινά συναισθήματα μεταξύ των μελών μιας στενής ομάδας. Πλέον θα ήταν εκείνοι από τη μία πλευρά κι εγώ από την άλλη. Κάποια δεδομένη όσο και καθοριστική στιγμή, δε θα μπορούσαν πια να επηρεάσουν τη ζωή μου ή εγώ τη δική τους.

Πήρα τη θέση μου στο βήμα και έστρεψα το βλέμμα στο ακροατήριο. Είχε μαζευτεί πλήθος κόσμου στη γέφυρα Γουότερλου, άνθρωποι είχαν συρρεύσει όχι μόνο έξω από το Φέστιβαλ Χολ, αλλά και γύρω από τις όχθες του Τάμεση, επευφημούσαν, χειρονομούσαν, κύματα συναισθημάτων τούς διέτρεχαν. Εγώ ένιωθα την ίδια ανυπομονησία που με συντρόφευε όλη την ημέρα, ανυπομονούσα να τελειώσω με τους ανυπόφορους πανηγυρισμούς και να στρωθώ στη δουλειά: πάνω απ' όλα, να δω πώς ήταν στην πραγματικότητα να κυβερνάς. Όμως, πήρα μια όσο το δυνατόν πιο χαρούμενη όψη.

Την ώρα ακριβώς που άρχιζα να μιλάω, ο ήλιος έκανε την πρώτη του εμφάνιση και η αυγή χάραζε στον ορίζοντα, φέροντας μαζί της εκείνο το πανέμορφο πορτοκαλί, γαλαζωπό φως που προμηνύει μια

ωραία μέρα. Δεν κατάφερα να αντισταθώ στον πειρασμό να το πω, αν και το μετάνιωσα αμέσως μόλις πρόφερα τις λέξεις: «Ανατέλλει μια καινούργια μέρα, δε συμφωνείτε;» Το σχόλιο αυτό έστειλε τις προσδοκίες του κόσμου, που ήδη κινούνταν στα όρια της στρατόσφαιρας, σε ακόμη υψηλότερη τροχιά. Αμέσως επιχείρησα να τους προσγειώσω, δίνοντας έμφαση στο γεγονός ότι είχαμε εκλεγεί ως το Νέο Εργατικό Κόμμα και θα κυβερνούσαμε ακριβώς έτσι. Πιθανότατα δε θα έκανε την παραμικρή διαφορά τι θα έλεγα, αλλά είχα αποκτήσει ήδη εμμονή με τη σκέψη ότι η χώρα ίσως τρόμαζε, συνειδητοποιώντας το εύρος της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας που μας είχε δώσει και να πίστευε ότι ενδεχομένως θα επιστρέφαμε στις παλιές θέσεις του Εργατικού Κόμματος και δε θα ενεργούσαμε ως το Νέο Εργατικό Κόμμα όπως είχαμε δεσμευτεί. Στόχος μου ήταν να καθησυχάσω και να ηρεμήσω τον κόσμο, έχοντας συναίσθηση πως οτιδήποτε έδινε την αίσθηση της ύβρης και του υπερφίαλου, οσοδήποτε αμυδρά, σύντομα θα επέστρεφε για να μας στοιχειώσει.

Γύρω στις επτά το πρωί επέστρεψα μαζί με την Τσέρι στο σπίτι μας, στο Ίσλινγκτον, στο βόρειο Λονδίνο –ήταν κυκλωμένο από κόσμο– προκειμένου να κοιμηθώ λίγο, προτού μεταβώ στο παλάτι για να συναντήσω τη βασίλισσα και να αναλάβω την εξουσία. Μου φαινόταν αλλόκοτο να βρισκόμαστε ξανά στο σπίτι, όπου τα πάντα ήταν όπως τα είχαμε αφήσει, γνωρίζοντας ότι θα κοιμόμαστε εδώ για μία ή δύο βραδιές ακόμη και στη συνέχεια θα φεύγαμε οριστικά.

Εκείνη η μία ώρα ύπνου με αναζωογόνησε περισσότερο απ' ό,τι περίμενα. Στο μεταξύ, το σύνολο των εκλογικών αποτελεσμάτων είχε ανακοινωθεί. Το κόμμα μας διέθετε πλειοψηφία 179 εδρών απέναντι στο σύνολο των υπολοίπων κομμάτων, γεγονός κολοσσιαίας σημασίας, καθώς αποτελούσε την ευρύτερη κοινοβουλευτική πλειοψηφία στην ιστορία της Βρετανίας. Έδρες τις οποίες το κόμμα ουδέποτε είχε εξασφαλίσει, όπως εκείνη του Χόουβ (τη διατηρήσαμε ακόμη και το 2005), είχαν περάσει στα χέρια μας. Ορισμένες επέστρεφαν σ' εμάς για πρώτη φορά μετά την ευρεία επικράτηση του Άτλι στις εκλογές του 1945. Περιοχές οι οποίες θεωρούνταν αδιαμφισβήτητα προπύργια των Συντηρητικών είχαν βαφτεί πλέον στα χρώματα των Εργατικών: το Χέιστινγκς, το Κρόλι, το Γούστερ, το Μπάζιλτον και το Χάροου. Παρεμπιπτόντως, όλες αυτές οι περιοχές παρέμειναν στους Εργατικούς και στις δύο επόμενες εκλογικές αναμετρήσεις.

Λίγη ώρα αφότου οι κάλπες είχαν κλείσει και τα exit polls είχαν

προβλέπει την επικράτησή μας, ο Τζον Μείτζορ μου τηλεφώνησε για να παραδεχτεί την ήττα του. Το τηλεφώνημα ήταν ευγενικό, αλλά δεν πρέπει να του στάθηκε εύκολο. Διέθετε πολλά δυνατά στοιχεία, όμως η βασική του αδυναμία ήταν ότι πήρε προσωπικά το γεγονός πως επιχείρησα να τον απομακρύνω από την εξουσία.

Είναι ένα από τα περιέργα της πολιτικής το γεγονός ότι οι ηγέτες και τα κόμματα ενίοτε μπορούν να αντιδράσουν με απόλυτη και ειλικρινή αγανάκτηση απέναντι σε επιθέσεις που θεωρούν ότι αδικώς τους γίνονται (τολμώ να πω ότι κι εγώ υποφέρω από την ίδια αντίδραση, αν και πάντοτε προσπαθούσα σκληρά να καταπολεμήσω το συναίσθημα αυτό). Ταυτόχρονα, όμως, δίνουν την αίσθηση πως δεν έχουν την παραμικρή αντίληψη για το κατά πόσο είναι δίκαιη ή άδικη η κριτική που οι ίδιοι ασκούν στους αντιπάλους τους. Όταν αναλογίζομαι τον τρόπο με τον οποίο κινηθήκαμε το διάστημα που βρισκόμαστε στην αντιπολίτευση, αισθάνομαι πελώριο θαυμασμό για τον επαγγελματισμό μας, όμως θεωρώ ότι ορισμένες από τις τακτικές εκείνες ήταν υπερβολικά οπορτουνιστικές και λαϊκίστικες. Επιπλέον, είχαν απρόβλεπτες συνέπειες που ενίοτε μας έθεσαν σε κίνδυνο.

Οι επιθέσεις μου στον Μείτζορ ήταν πολιτικές –ο αδύναμος ηγέτης ενός διαιρεμένου κόμματος–, ενώ οι επιθέσεις των Συντηρητικών απέναντί μου τότε, αλλά και μετά ήταν προσωπικές: ψεύτης, λαοπλάνος, απατεώνας κτλ. Επομένως, ήταν δύσκολο για τον Μείτζορ να τηλεφωνήσει, όμως το έκανε, κι εγώ αναγνώρισα τη συνεισφορά του την επομένη (αν και δεν είμαι σίγουρος κατά πόσο έκανε την ήττα του λιγότερο επώδυνη).

Το άλλο τηλεφώνημα που δέχτηκα ήταν από τον Μπιλ Κλίντον. Ήταν θαυμάσιο, καθώς μου μίλησε με πραγματική θέρμη, φανερά ενθουσιασμένος που ένας ομοϊδεάτης του πολιτικός καταλάμβανε την εξουσία, αν και ένιωθα ότι ήξερε τι σκεφτόμουν, γνώριζε τις παγίδες που με περίμεναν και διακριτικά αλλά σαφώς με προετοίμαζε για την αλλαγή που επρόκειτο να συντελεστεί.

Η διαδρομή από το Ρίτσομοντ Κρέσεντ, στο Ίσλινγκτον, μέχρι το παλάτι του Μπάκιγχαμ ήταν καταπληκτική. Οι άνθρωποι έβγαιναν από τα σπίτια τους, κατέκλυζαν τη διαδρομή, μας χαιρετούσαν, επευφημούσαν. Πάνω από τα κεφάλια μας πετούσαν ελικόπτερα, τα οποία κατέγραφαν ζωντανά την πορεία μας, κι έτσι ο κόσμος ήξερε σε ποιο σημείο βρισκόμασταν· οπότε, έβγαινε στους δρόμους να μας χαιρετήσει. Νόμιζες ότι ολόκληρη η χώρα βρισκόταν σε αργία. Παρατηρείται

μια περίεργη συσπείρωση του κόσμου σε στιγμές ιστορικών πολιτικών αλλαγών. Πολλοί είναι οι λόγοι που επηρεάζουν την ψήφο των πολιτών. Ορισμένοι επιλέγουν το ίδιο κόμμα, όπως και να έχει. (Ψήφισα του Εργατικούς το 1983· ειλικρινά, δε θεωρούσα ότι η επικράτηση των Εργατικών θα ήταν το καλύτερο για τη χώρα, κι ας ήμουν υποψήφιος τους!) Αμέτρητοι ψηφίζουν έχοντας ως κίνητρο συμπάθειες ή παραδόσεις και όταν ανακοινώνονται τα αποτελέσματα και πραγματικά είναι προς το συμφέρον μιας χώρας η οποία χρειάζεται την αλλαγή, ακόμη κι εκείνοι που σε καταψήφισαν βγαίνουν για να πανηγυρίσουν μαζί με τους υπόλοιπους. Είναι λες και είχαν δύο ψήφους: τη μία που έριξαν στην κάλπη και τη δεύτερη που φύλαξαν στο νου τους.

Καθώς περνούσαμε τις πύλες του Μπάκιγχαμ, βρεθήκαμε μπροστά σε νέα πλήθη, τα οποία επιχειρούσαν απεγνωσμένα να διακρίνουν για μια στιγμή τον νέο πρωθυπουργό. Έβλεπα πόσο ενθουσιασμένη ήταν η Τσέρι. Εγώ το μόνο που ήθελα ήταν να τελειώνουμε. Είχα αρχίσει ήδη να εκνευρίζομαι με τις συμβατικότητατες, τις παραδόσεις και το τελετουργικό που καθυστερούσαν την ουσία.

Με οδήγησαν σ' έναν προθάλαμο, έξω από το δωμάτιο της βασίλισσας. Ένωσα νευρικότητα. Γνώριζα το πρωτόκολλο, αλλά πολύ αμυδρά. Ονομάζεται «χειροφιλημα» και συμβολίζει ότι η βασίλισσα αναγνωρίζει σ' έναν πολιτικό την εξουσία να κυβερνήσει. Εκείνη αποτελεί την κεφαλή του κράτους. Εγώ ήμουν *δικός της* πρωθυπουργός. Ένας αξιωματούχος με ραβδί στεκόταν δίπλα μας. «Θα σας πω ένα πράγμα, κύριε Μπλερ», είπε (σημειώστε την προσφώνηση, «κύριε Μπλερ», καθώς δεν είχα λάβει επισήμως το χρίσμα), «στην τελετή του χειροφιλήματος δε θα φιλήσετε τα χέρια της βασίλισσας. Περνάτε διακριτικά τα χείλη από πάνω τους».

Ομολογώ ότι το σχόλιο με άφησε άναυδο. Τι στην ευχή σήμαινε; Έπρεπε να τα σύρω ή απλώς να τα αγγίξω ελαφρά; Ενώ ήμουν ακόμη αποπροσανατολισμένος, η πόρτα άνοιξε και οδηγήθηκα μέσα, σκοντάφτοντας δυστυχώς στο χαλί, με αποτέλεσμα να πέσω κυριολεκτικά πάνω στα χέρια της βασίλισσας· οπότε, η επαφή δεν ήταν και τόσο διακριτική. Κατόρθωσα να ανακτήσω την αυτοκυριαρχία μου και κάθισα απέναντί της. Φυσικά, είχαμε συναντηθεί και στο παρελθόν, όμως αυτή τη φορά ήταν διαφορετικά. Ήταν η πρώτη μου ακρόαση. Πολλά θα μπορούσε να πει κάποιος για τη βασίλισσα. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, παρατήρησα δύο στοιχεία: ήταν μάλλον ντροπαλή, γεγονός περίεργο για ένα άτομο με τη δική της εμπειρία και τη θέση

της· ταυτόχρονα, ο λόγος της ήταν ευθύς. Δεν εννοώ αγενής ή αδιάκριτος, απλώς ευθύς. «Είστε ο δέκατος πρωθυπουργός μου. Ο πρώτος ήταν ο Ουίνστον. Εσείς δεν είχατε γεννηθεί ακόμη». Συζητήσαμε για λίγο, όχι ακριβώς περί ανέμων και υδάτων, αλλά για κάποια γενικά στοιχεία του κυβερνητικού προγράμματος, και δείχναμε κάπως μαγκωμένοι. Στη συνέχεια οδήγησαν και την Τσέρι στο δωμάτιο, προκειμένου να υποβάλει τα σέβη της, και η βασίλισσα χαλάρωσε περισσότερο καθώς συνομιλούσαν. (Αντίθετα με όσα λέγονται, η Τσέρι τα πήγαινε καλά μαζί της). Η Τσέρι εξηγούσε ορισμένα πολύ πρακτικά πράγματα που έπρεπε να κάνουμε με τα παιδιά και το πόσο παράξενο θα ήταν να ζουν στην πρωθυπουργική κατοικία· και γενικά η βασίλισσα έδειχνε με τα επιφωνήματά της να συμμαρτυρεί την ανησυχία της συζύγου μου. Φοβάμαι πως εγώ έδινα μια μάλλον νευρική εικόνα έτσι όπως καθόμουν εκεί, καθώς δεν ήμουν σίγουρος πώς ή πότε να δώσω τέλος στη συζήτηση, ενώ παράλληλα εστίαζα την προσοχή μου στο τι θα έλεγα στο κατώφλι του αριθμού 10 της Ντάουνινγκ Στριτ και αισθανόμουν, εξαιτίας της έλλειψης ύπνου, αρκετά ζαλισμένος. Φυσικά, η βασίλισσα τα καταλάβαινε όλα αυτά· οπότε, φρόντισε ώστε η συζήτηση να διαρκέσει όσο ακριβώς έπρεπε· ύστερα, με μια πολύ αμυδρή χειρονομία, έδωσε τέλος και μας συνόδευσε έξω.

«Ακολουθήστε με, κύριε πρωθυπουργέ», είπε ο τύπος με το ραβδί καθώς μας οδηγούσε στη σκάλα και από κει στο αυτοκίνητο.

Κι έτσι πήγαμε στην Ντάουνινγκ Στριτ. Αφού χαιρέτησα πρώτα το πλήθος, ανέβηκα στο βήμα απ' όπου θα μιλούσα σε πολλές περιπτώσεις τα επόμενα χρόνια. Όσα είπα αντικατόπτριζαν την επίμονη όσο και έντονη επιθυμία μου να ξεφύγω από εκείνο το πανηγυρικό κλίμα –γνώριζα ότι ελάχιστη σημασία θα είχε ως προς τον τρόπο που θα ασκούσαμε τη διακυβέρνηση– και να ασχοληθώ με το έργο μου. Αναφέρθηκα σε σχέδια, προγράμματα και πολιτικές· δεν ήταν μεγάλη ομιλία, αλλά σαφώς εστιασμένη στα όσα θα κάναμε μόλις περνούσα το κατώφλι της πρωθυπουργικής κατοικίας για πρώτη φορά.

Όμως, ειλικρινά, το τι έλεγα δεν είχε πια καμία σημασία. Το κλίμα ήταν αυτό που ήταν και το να σταματήσω ένα φορητό θα αποδεικνυόταν μάλλον ευκολότερο από το να επιχειρήσω να αμβλύνω τον ενθουσιασμό του κόσμου. Οι καταπιεσμένες προσδοκίες μιας ολόκληρης γενιάς είχαν εναποτεθεί στο πρόσωπό μου. Ήθελαν να αλλάξουν τα πράγματα, να έχουν την όψη, την αίσθηση, τα χαρακτηριστικά μιας νέας εποχής, κι εγώ εκπροσωπούσα αυτό το συναίσθη-

μα. Μου φαινόταν σαν να αποτελούσαμε μέλη ενός κινήματος που μας συνέδεε ένας κυρίαρχος στόχος: να απαλλαγούμε από το παλιό και να φέρουμε το καινούργιο. Ο κόσμος δεν προβληματιζόταν από τα διλήμματα για τη χάραξη της πολιτικής ή από τον ανελέητο χαρακτήρα της λήψης αποφάσεων. Οι πολίτες στέκονταν στο βήμα της ελπίδας, μακριά από την ασχήμια του χώρου όπου διεξάγονται οι πραγματικές, καθημερινές υποθέσεις της πολιτικής, κι από κει το μόνο που έβλεπαν ήταν οι προοπτικές, οι ευκαιρίες, ο μακρινός αλλά αναμφισβήτητος εφικτός ορίζοντας των μελλοντικών ονείρων.

Όταν ο Μπαράκ Ομπάμα έδωσε τον αγώνα και τελικά επικράτησε στην εκλογική αναμέτρηση για την προεδρία το 2008, καταλάβαινα απόλυτα τι θα σκεφτόταν. Σε ένα επίπεδο, ο ενθουσιασμός και η ενέργεια που δημιουργούνται από τις ελπίδες που συνοδεύουν έναν υποψήφιο έχει το αποτέλεσμα να σε τονώνει, να σε ωθεί να συνεχίσεις, να προσδίδει σε οτιδήποτε αγγίζεις μια αίσθηση μαγείας. Η χώρα βιώνει τον ενθουσιασμό, κι εσύ βρίσκεσαι μαζί με το λαό.

Σε ένα άλλο, βαθύτερο επίπεδο όμως, συνειδητοποιείς πολύ γρήγορα πως, παρότι είσαι η δεξαμενή όπου συγκεντρώνεται όλη αυτή η ελπίδα και εν μέρει αποτέλεσες την πηγή της, πλέον διαθέτει δική της δυναμική, ένα πνεύμα ανεξάρτητο το οποίο πετά ψηλά, πέρα από τον έλεγχό σου. Θέλεις να το αιχμαλωτίσεις, να το δαμάσεις και να το τιθαसेύσεις, γιατί η αυτονομία του, το γνωρίζεις, οδηγεί το λαό σε μια κατάσταση όπου προσδοκά ανέφικτα πράγματα.

Παρόμοιες προσδοκίες είναι αδύνατο να επαληθευτούν. Αυτό θέλεις να πεις στον κόσμο. Συχνά του το λες. Όμως το πνεύμα εκείνο δεν μπορεί να μείνει περιορισμένο για πολύ. Κι όταν τελικά φεύγει και χάνεται, αφήνοντας τους οπαδούς σου αντιμέτωπους με την πραγματικότητα –την οποία ουδέποτε αρνήθηκες, και μάλιστα επιχείρησες να θέσεις υπόψη τους– ελλοχεύει ο κίνδυνος της απογοήτευσης, η οποία είναι ακόμη περισσότερο επώδυνη εξαιτίας όσων προηγήθηκαν. Τέλος πάντων, έτσι αισθανόμουν.

Φάνταζε απίστευτο γιατί ήταν απίστευτο. Κατανοούσα το γεγονός ότι ο κόσμος αισθανόταν έτσι· κατανοούσα ότι εγώ ήθελα να ηγηθώ αυτής της προσπάθειας· κατανοούσα ότι μαζί αποτελούσαμε μια ασταμάτητη δύναμη. Όμως αποτελούσε, υπό μία εξόχως σημαντική έννοια, φενάκη, τόσο από τη δική τους όσο και από τη δική μου πλευρά· όχι μια φενάκη ενορχηστρωμένη συνειδητά ή προϊόν κακοπιστίας ή στρεβλών κινήτρων, αλλά μια φενάκη γεννημένη μέσα από την ελ-

πίδα ότι η επίτευξη συγκεκριμένων στόχων και οι δύσκολες επιλογές θα μπορούσαν με κάποιο τρόπο να αποσυνδεθούν. Ίσως η λέξη αυταπάτη να περιγράφει καλύτερα την κατάσταση· πάντως, την ώρα που ο αστυνομικός παραμέριζε και η πόρτα του αριθμού 10 της Ντάουνινγκ Στριτ άνοιγε, η εκλογή μου στην πρωθυπουργία της χώρας φάνταζε με ξέσπασμα, με τη γέννηση μιας καλύτερης πραγματικότητας απ' ό,τι εκείνη που προϋπήρχε.

Για το δύσμοιρο προσωπικό της πρωθυπουργικής κατοικίας όμως η κατάσταση έμοιαζε μάλλον με σοκ. Όπως ορίζουν οι συμβάσεις, ο Τζον Μέιτσορ είχε αποχωρήσει λίγα μόλις λεπτά πριν από την άφιξή μου. Η παράδοση ορίζει πως όταν στο κτίριο εισέρχεται ο νέος πρωθυπουργός, το προσωπικό παρατάσσεται στο διάδρομο που οδηγεί στην αίθουσα του Υπουργικού Συμβουλίου και χειροκροτεί. Ένα δυο μέλη του προσωπικού θυμούνταν αμυδρά την τελευταία κυβέρνηση των Εργατικών, όμως ήταν εικόνες από τα νιάτα τους. Η συντριπτική πλειονότητα είχε μόλις αποχαιρετήσει δεκαοκτώ χρόνια διακυβέρνησης από το ίδιο κόμμα.

Καθώς περνούσα μπροστά από το παραταγμένο προσωπικό, όλοι τους άγνωστοι –έμελλε να σταθούν σύντροφοι σε μελλοντικά γεγονότα και πολλοί από αυτούς φίλοι–, ορισμένοι έδειχναν κάπως ταραγμένοι από την αποχώρηση της παλιάς φρουράς και μερικές γυναίκες ρουθούνιζαν ή δάκρυζαν. Μέχρι να φτάσω στο τέλος της σειράς, είχα αρχίσει να αισθάνομαι πολύ άσχημα με όλη αυτή την κατάσταση: είχα έρθει και είχα προκαλέσει τόση αναστάτωση. Περιστό να πω ότι το ξεπέρασα.

Στη συνέχεια μπήκα στην αίθουσα του Υπουργικού Συμβουλίου. Πρώτη φορά την έβλεπα. Είναι ένας χώρος που προκαλεί αμέσως εντύπωση, τόσο αυτός καθαντός όσο και σε σχέση με τις ιστορικές αποφάσεις που έχουν ληφθεί εκεί. Κοντοστάθηκα για μια στιγμή και κοίταξα ολόγυρα, νιώθοντας ξαφνικά το βάρος της ιερότητάς του, ενώ περνούσαν από το νου μου, σαν σκηνές από κάποια παλιά ταινία, οι μορφές του Γκλάντστοουν, του Ντιζραέλι, του Άσκουιθ, του Λόιντ Τζορτζ, του Τσόρτσιλ, του Άτλι, ιστορικές συγκυρίες πολέμου και ειρήνης, των Ιρλανδών και του Μάικλ Κόλινς, των αντιπροσώπων πολυάριθμων αποικιών που πέρασαν το κατώφλι της για να διαπραγματευτούν την ανεξαρτησία τους. Η αίθουσα αυτή είχε γίνει μάρτυρας της δημιουργίας, της πορείας και της διάλυσης μίας από τις μεγαλύτερες αυτοκρατορίες στην ιστορία του κόσμου. Αναλογίστηκα

τις κρίσεις και τις καταστροφές, τις αποφάσεις και τις συσκέψεις, τις συναντήσεις προκειμένου να συζητηθούν οι καθημερινές και βασικές υποθέσεις της διακυβέρνησης ενός έθνους. Όλα αυτά είχαν συμβεί μέσα σ' εκείνο το μάλλον μικρό δωμάτιο με θέα στον κήπο της Ντάουνινγκ Στριτ, με δύο ψεύτικες στήλες να ορίζουν το τέλος του τραπέζιου. Το τραπέζι είναι αποτέλεσμα μιας απόφασης του Μακμίλαν, ο οποίος ζήτησε να έχει σχήμα οβάλ, ώστε ο πρωθυπουργός, καθισμένος στο κέντρο, να μπορεί να βλέπει τα πρόσωπα και τη γλώσσα του σώματος όλων των μελών του Υπουργικού Συμβουλίου και ιδιαίτερα να διακρίνει οποιοδήποτε αμυδρό σημάδι πίστης ή διαφωνίας. Εκεί υπήρχε η καρέκλα του πρωθυπουργού, η μόνη με μπράτσα, είτε επειδή πρέπει να είναι περισσότερο επιβλητική, είτε, ίσως, επειδή ο πρωθυπουργός, περισσότερο απ' όλους τους άλλους, χρειάζεται επιπλέον στήριξη.

Καθισμένος στην καρέκλα ακριβώς δίπλα, στο κατά τα άλλα άδειο δωμάτιο, ήταν ο γραμματέας του Υπουργικού Συμβουλίου, ο σερ Ρόμπιν Μπάτλερ, περίφημο στέλεχος με τεράστια εμπειρία, ο οποίος είχε συνεργαστεί στενά τόσο με τη Μάργκαρετ Θάτσερ όσο και με τον Τζον Μέιτσορ. Μου έγνεψε προς την καρέκλα του πρωθυπουργού, όπου και κάθισα, ξεκουράζοντας με ανακούφιση τα πόδια μου ύστερα από την ένταση των προηγούμενων είκοσι τεσσάρων ωρών.

«Λοιπόν», άρχισε, «τι γίνεται τώρα;» Ήταν μια καλή ερώτηση. «Μελετήσαμε το μανιφέστο», συνέχισε, κάτι που για κάποιον μάλλον ανεξήγητο λόγο με ενόχλησε, «και είμαστε έτοιμοι να ασχοληθούμε με την εφαρμογή του για λογαριασμό σας».

Λαμβάνοντας υπόψη τη μάλλον έντονη διαφωνία η οποία αναπτύχθηκε αργότερα σχετικά με το χαρακτήρα της λήψης αποφάσεων στην κυβέρνησή μου και το θεωρούμενο «κλειστό» ύφος της, οφείλω να πω ότι εξαρχής θεώρησα πως ο Ρόμπιν ήταν άκρως επαγγελματίας, ευγενικός και υποστηρικτικός. Δεν του άρεσαν ορισμένες από τις καινοτομίες, όμως έκανε κυριολεκτικά ό,τι καλύτερο μπορούσε προκειμένου να λειτουργήσουν. Υπήρξε αμερόληπτος, τιμώντας τις παραδόσεις των Βρετανών δημοσίων υπαλλήλων, ευφυής και βαθύτατα αφοσιωμένος στη χώρα του.

10

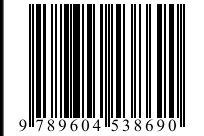
«Στις 2 Μαΐου του 1997, έφτασα στην Ντάουνινγκ Στριτ ως πρωθυπουργός για πρώτη φορά. Ουδέποτε ως τότε είχα τοποθετηθεί σε κάποια κυβερνητική θέση, ούτε καν στο πλέον μικρό των μικρών υπουργείων.

»Ήταν η πρώτη και μοναδική θέση την οποία κατέλαβα στην κυβέρνηση».

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
ΤΑΤΟΪΟΥ 121, 144 52 ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΤΗΛ.: 210 28 04 800 • FAX: 210 28 19 550
www.psichogios.gr • e-mail: info@psichogios.gr

ISBN 978-960-453-869-0

ΚΩΔ. ΜΗΧΣΗΣ: 08605